

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»

СОЗАНСЬКИЙ ЛЮБОМИР ЙОСИПОВИЧ

УДК 338.45:330.341.1:339.92

**ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

РЕФЕРАТ
докторської дисертації

Львів – 2024

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державній установі «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор

ТУЛЬЧИНСЬКА Світлана Олександрівна,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

завідувач кафедри економіки і підприємництва

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

ГОРЯЧУК Валерій Федорович,

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних

досліджень НАН України», старший науковий співробітник

відділу розвитку регіональних економічних систем

доктор економічних наук, доцент

ПОПЕЛО Ольга Володимирівна,

Національний університет «Чернігівська політехніка»,

професор кафедри менеджменту та адміністрування

Захист відбудеться «19» квітня 2024 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д35.154.01 в Державній установі «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
Д35.154.01
доктор економічних наук

Христина ПРИТУЛА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У світовій та українській промисловості упродовж останніх десятиліть відбуваються мериторичні трансформації у напрямку формування нового типу індустрій, що базуються на поширенні глобальних ланцюгів формування доданої вартості, застосуванні інноваційних технологій, офшорингу та аутсорсингу, зростанні ролі логістики, мобільності, мінімізації витрат на сировину, енергію, фінансовий і людський капітал, податкові видатки. Ці перетворення зумовлені і супроводжуються посиленням економічної глобалізації, еволюцією індустрій від 3.0 до 6.0., геополітичними і геоекономічними змінами, зростанням монопольного становища транснаціональних корпорацій у високотехнологічних секторах, наслідками COVID-19, викликами та наслідками російсько-української війни.

Повномасштабна збройна агресія росії завдала величезної шкоди промислового потенціалу України, оскільки бойові дії охопили здебільшого ті регіони, де він був найбільш розвинутим. Це передусім Харківська, Запорізька, Дніпропетровська області, а також раніше не підконтрольні Україні частини Донецької і Луганської областей. Виробничі потужності багатьох промислових підприємств були повністю або частково зруйновані, а інших – суттєво пошкоджені. Деякі з цих підприємств належали до високотехнологічних, а тому відновити їх буде досить складно і затратно. Частина потужностей була релокована в інші регіони або навіть у сусідні країни, проте, серед таких підприємств лише третина належить до переробної промисловості. Водночас переважна більшість діючих підприємств відчувають значні проблеми з попитом і логістикою, доступом до кредитних ресурсів та ін.

У воєнний період промисловість усіх регіонів України вимушена функціонувати з урахуванням, окрім глобалізаційних, ще й безпекового чинника та спеціальних оборонних потреб, тобто забезпечувати: стабільні значні бюджетні надходження; належну заробітну плату та нові робочі місця; наповнення внутрішнього ринку конкурентною (за якісними і ціновими параметрами) продукцією проміжного та кінцевого споживання, зокрема, високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, а в підсумку (що найважливіше) – високу техніко-технологічну обороноздатність країни.

Повоєнна відбудова промисловості повинна включати не лише відновлення зруйнованих підприємств у регіонах активних бойових дій, але й зусилля з повернення вітчизняним компаніям втрачених позицій на внутрішньому ринку, оскільки скорочення багатьох виробництв спричинило масове заміщення української продукції іноземними товарами. Окрім того, регіональний промисловий розвиток має відбуватися вже на новому технологічному рівні, виходячи з довгострокових перспектив, що передбачає створення підприємств вищого рівня за технологіями, організацією виробництва, якістю менеджменту та ін. Вирішення означеної проблеми потребує напрацювання науково обґрунтованих імперативів, які сприятимуть ефективному функціонуванню та розвитку промисловості регіонів України в сучасних умовах та у цій фазі еволюції світової економіки.

Проблемні питання розвитку промисловості актуальні для країн усього світу та є предметом досліджень багатьох науковців. Фундаментальний внесок у дослідження, пов'язані з розвитком промислових та економічних систем в умовах глобальних змін і трансформацій, зробили праці Дж. Стігліца (Joseph Stiglitz), М. Мацукато (M. Mazzucato), Д. Родрика (D. Rodrik), У. Ростоу (W. Rostow), Ж. Тіроля (J. Tirole), Е. Райнепт (E. Reinert), Ха-Джун Чанг (Ha-Joon Chang). Різноманітні соціально-економічні аспекти розвитку української промисловості на макро і мезо рівнях досліджують провідні вітчизняні науковці, серед яких варто виділити: О. Амошу, Ю. Бажала, І. Булеєва, В. Вишневецького, В. Геєця, В. Горячука, А. Гриценка, Л. Дейнеко, Ю. Залознову, Л. Збаразську, С. Іщук, М. Кизима, Ю. Кіндзерського, С. Князева, О. Попело, О. Саліхову, С. Тульчинську, Д. Череватського, І. Підоричеву, Ю. Швеця, Г. Шевцову, Л. Шинкарук та інших.

Соціально-економічна значимість проблематики забезпечення ефективного регіонального промислового розвитку в Україні зумовила вибір теми дисертаційної роботи, її мети і завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведене дослідження пов'язане з виконанням таких науково-дослідних тем Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України»: «Складові підвищення конкурентоспроможності промисловості Західного регіону в умовах вільної торгівлі між Україною і ЄС» (№ державної реєстрації 0115U003899) – розроблено методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності промисловості на мезо рівні та проведено комплексну діагностику ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України з урахуванням структури їх переробної промисловості та структури валової доданої вартості; «Форми реалізації потенціалу розвитку переробних виробництв Західного регіону України» (№ державної реєстрації 0118U003054) – розроблено методичну платформу для визначення напрямків імпортозаміщення у регіонах України за сегментами споживання промислової продукції; обґрунтовано ключові проблеми та особливості розвитку вітчизняної деревообробної і легкої промисловості на підставі порівняльного аналізу рівня витратності та ресурсного забезпечення деревообробних і текстильних виробництв в Україні у регіональному розрізі; «Розвиток машинобудування в Україні на засадах локалізації vs кооперації» (№ державної реєстрації 0121U111962) – розроблено методичний підхід до визначення ступеня локалізації виробництва за окремими сегментами, який базується на розрахунку частки вітчизняної складової у кожному з базових елементів секторальної структури витрат (проміжного споживання); обґрунтовано пропозиції щодо нетарифного стимулювання розвитку українських машинобудівних компаній на засадах локалізації в умовах посилення глобальних викликів, міжнародної конкуренції та відкритості ринків; «Наукові засади структурної трансформації промислового сектора економіки регіонів України» (№ державної реєстрації 0120U002104) – обґрунтовано закономірності впливу економічної глобалізації на структурні параметри переробної промисловості; розроблено методичку діагностики структурних трансформацій промислового сектора економіки у регіональному вимірі; розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації технологічної структури переробної промисловості за критеріями підвищення ефективності функціонування виробництв та інноваційності їх продукції; «Наукові засади формування моделі сталого ендогенного зростання регіонів України в умовах адміністративно-фінансової децентралізації» (№ державної реєстрації 0117U000691) – визначено напрямки розвитку ключових секторів економіки України в регіональному розрізі; «Методологічні засади smart-спеціалізації регіонів України» (№ державної реєстрації 0119U103908) – встановлено основні методичні помилки, допущені при стратегуванні економічного розвитку регіонів України до 2027 року; розроблено методологічний підхід до вибору потенційних сфер smart-спеціалізації на мезо рівні.

Мета і завдання дослідження. Дослідження виконувалося з метою розробки нових і поглиблення та удосконалення існуючих теоретичних і методологічних підходів до обґрунтування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації.

Для досягнення означеної мети у дослідженні поставлено і вирішено такі завдання:

- систематизувати теорії регіонального промислового розвитку і поглибити методологію вибору перспективних сфер smart-спеціалізації промисловості регіонів;
- розробити наукові підходи до визначення впливу економічної глобалізації на структурні параметри промисловості та соціально-економічні показники її функціонування;
- створити аналітичний базис для обґрунтування системи пріоритетів імпортозаміщення у промисловості регіонів України;
- діагностувати проблеми інноваційного розвитку промисловості регіонів України та запропонувати нормативно-правовий інструментарій їх вирішення;
- розробити методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності та ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів;
- оцінити просторові трансформації в українській промисловості у регіональному розрізі на основі авторського методологічного підходу;

- виявити тенденції генезису проблем вітчизняного машинобудування та обґрунтувати способи стимулювання його розвитку в регіонах України;
- визначити перспективи розвитку деревообробних виробництв у регіонах України, виходячи з їх ресурсного забезпечення;
- оцінити умови та особливості функціонування виробництв української легкої промисловості в регіональному вимірі;
- обґрунтувати методологічні засади вибору критеріїв структурної трансформації промислового сектора економіки;
- розробити і апробувати економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості у секторальному розрізі.

Об'єктом дослідження є процеси, що відбуваються у промисловому секторі економіки регіонів України під впливом економічної глобалізації.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади формування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації.

Методи дослідження. Теоретичні засади дослідження базувались на опрацюванні фундаментальних праць, присвячених вивченню процесів розвитку промислового сектора, промислової і регіональної політики, економічного розвитку у періодах криз, трансформацій, глобалізації, глобальної нестабільності. Так, теоретично-пізнавальним базисом ключових етапів дисертації слугували теорії розташування промисловості А. Вебера, оптимального розміщення виробництва У. Айзарда, загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей Дж. Кейнса та його ідея «Про національну самодостатність», теорія порівняльних переваг Д. Рікардо, теорія абсолютних переваг А. Сміта, теорема Гекшера-Уліна (теорія співвідношення факторів виробництва), парадокс Леонтьєва, теорія «індустріального суспільства» Гелбрейта, теорія «постіндустріалізму» Белла, теорія стадій економічного розвитку У. Росту, теоретичні концепції, твердження, гіпотези лауреата Нобелівської премії з економіки Дж. Стігліца та інших науковців світового визнання. Вагому роль у дослідженні відіграла модель міжгалузевих зв'язків і балансу В. Леонтьєва.

Автором використано широкий спектр методів дослідження, серед яких загальнонаукові (аналізу і синтезу, гіпотетико-дедуктивний, системний підхід) – для обґрунтування загальної логіки дослідження, забезпечення його цілісності і спрямованості на досягнення поставленої мети; методи теоретичного пізнання в економіці (неокласичні, інституційні, еволюційні) – для розробки концептуальних положень і пропозицій щодо розвитку промисловості регіонів України; прикладні економічні і економіко-математичні (економічного аналізу, економіко-математичного моделювання) – для аналітичного обґрунтування певних елементів розроблених концептуальних положень, методичних і практичних рекомендацій та їх реалізації.

Інформаційною базою дослідження слугували спеціальні нормативно-правові документи, статистичні дані Державної та регіональних служб статистики України, Головного управління статистики Польщі (GUS), Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD), Європейської Комісії (Eurostat).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у теоретичному і методологічному обґрунтуванні імперативів розвитку промисловості регіонів в умовах економічної глобалізації.

Найвагоміші результати дослідження, що містять наукову новизну, є такими:
вперше:

- обґрунтовано теоретико-методологічні засади вибору ключових імперативів (або засадничих принципів) розвитку промислового сектора економіки регіонів України у контексті протистояння викликам економічної глобалізації. Ці імперативи включають: структурну просторову трансформацію промисловості, стимулювання інноваційної активності підприємств, створення передумов для технологічної модернізації вітчизняного машинобудування як ключового сегмента промисловості та центру міжсекторальних зв'язків, активізацію розвитку переробних виробництв та їх ресурсного забезпечення, широкомасштабне імпортозаміщення на регіональному рівні. В їх основі лежить

протекціоністський кейнсіанський підхід до захисту інтересів вітчизняних товаровиробників, що стане фундаментом відновлення промислового розвитку і, водночас, соціально-економічної сфери та безпеки регіонів України у воєнному і повоєнному періодах;

– висунуто та обґрунтовано гіпотезу щодо впливу економічної глобалізації на структурні параметри промисловості. На підставі аналізу 20-річних трендів показників функціонування промислового сектора економіки встановлено, що між індексом економічної глобалізації (де факто) і частками виробництв у структурах випуску і зайнятості переробної промисловості існує здебільшого високий чи дуже високий прямий (для домінантних виробництв) або обернений (для інших виробництв) кореляційний зв'язок. Таким чином, обґрунтовано, що економічна глобалізація посилює промислову спеціалізацію регіонів, проявом якої є збільшення частки домінантних виробництв у структурі випуску і зайнятості. Це дає можливість проектувати потенційні структурні зміни у переробній промисловості України у регіональному розрізі в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів;

– висунуто та обґрунтовано гіпотези щодо негативного впливу економічної глобалізації на рівень імпортозалежності промислових виробництв та інноваційності їх продукції. Встановлено, що між індексом економічної глобалізації (де факто) і часткою імпорту у витратах виробництв переробної промисловості існує здебільшого високий або дуже високий прямий кореляційний зв'язок, тоді як між індексом економічної глобалізації (де факто) і часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, навпаки, – обернений кореляційний зв'язок. Таким чином, доведено, що економічна глобалізація збільшує імпортозалежність промислових виробництв та, водночас, знижує рівень інноваційності їх продукції. Ці постулати можуть слугувати науковим базисом для формування системи пріоритетів імпортозаміщення на внутрішньому ринку промислових товарів і розробки регіональних програм розвитку інноваційних імпортозаміщувальних виробництв;

– виявлено закономірності впливу технологічної структури випуску та імпортозалежності виробництв на ефективність функціонування промислового сектора економіки. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано наявність прямої залежності між зміною структурних параметрів (часток високо- і середньовисокотехнологічних виробництв та частки імпорту у структурі проміжного споживання) переробної промисловості та її ефективністю (часткою ВДВ у випуску). Розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації структури випуску, ВДВ і проміжного споживання усіх виробництв (розв'язані методом лінійного програмування) за критеріями підвищення технологічності і зниження рівня імпортозалежності переробної промисловості у напрямку підвищення її ефективності до бажаного рівня;

– виявлено закономірності впливу рівня інноваційності продукції на зайнятість і оплату праці у промисловому секторі економіки. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано залежність між часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції і часткою промисловості у середній зайнятості в економіці. Методом Альмона побудовано дистрибутивно-лагову модель залежності індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості від зростання індексу інноваційності продукції. Отримані наукові результати є методологічним базисом для розробки регіональних стратегій у частині забезпечення соціально-економічного і промислового розвитку;

– розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації технологічної структури реалізованої промислової продукції та інноваційної продукції у розрізі виробництв переробної промисловості за критеріями підвищення рівня інноваційності продукції. Результати моделювання формують науковий базис для довгострокового планування, оскільки дозволяють обирати такий цільовий функціонал оптимізації (рівень інноваційності продукції), при якому заробітна плата у промисловості регіону досягне бажаного значення;

– розроблено методологічний підхід до визначення ступеня локалізації виробництва за окремими сегментами, який базується на розрахунку частки вітчизняної

складової у кожному з базових елементів секторальної структури витрат (проміжного споживання) у промисловості та, зокрема, машинобудуванні. Запропоновані рівняння створюють математичний базис для моделювання структурних параметрів проміжного споживання машинобудівних виробництв у розрізі окремих елементів (продукції та послуг усіх видів економічної діяльності) за величинами їх часток у відповідній структурі. Результати такого моделювання, своєю чергою, дозволяють ідентифікувати ключові елементи витрат та вагомості вітчизняної складової у них для формування стратегічної номенклатури машинобудування на регіональному рівні;

удосконалено:

- методичний підхід до визначення векторів структурної трансформації промислового сектора економіки у регіональному вимірі за множиною 12 показників-стимуляторів, які відображають рівень виробничо-трудова, інвестиційної та інноваційної активності, а також рентабельності діяльності суб'єктів господарювання. Особливість цього підходу полягає у поєднанні показників поточного стану і результатів діяльності промислових підприємств (у регіональному розрізі) з індексами динаміки їх розвитку за 10-річний період, узагальнених інтегральним показником. Це дає можливість порівнювати фактичний рівень ефективності функціонування промисловості регіонів із попереднім (досягнутим у минулому періоді), діагностувати тенденцію зміни цього рівня і в підсумку – виявляти просторову трансформацію промислового сектора економіки;

- методологічні засади оцінювання конкурентоспроможності промислового сектора економіки регіонів, зокрема, розроблено мультиплікативну факторну модель для розрахунку коефіцієнта структурних переваг промисловості регіонів, який агрегує відповідні структурні детермінанти – показники часток промисловості у випуску, ВДВ і експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності в регіоні, а також показник частки ВДВ у випуску промисловості. Застосування цього інструментарію формує базис для визначення перспективних напрямків розвитку промислового сектора економіки регіонів, а також верифікації їх конкурентних переваг;

- методичний підхід до розрахунку щільності міжсекторальних зв'язків і ступеня витратності переробних виробництв на основі використання даних матриці Леонтьєва (таблиці «витрати-випуск»), що дозволяє визначати вектори структурно-динамічних трансформацій у проміжному і кінцевому споживанні промислової продукції (вітчизняної та імпоротної), а також у валовому нагромадженні основного капіталу. Емпірично доведено таку закономірність: що вища частка власної продукції того чи іншого виробництва переробної промисловості у структурі його витрат (або проміжного споживання), тим довші ланцюги створення ВДВ та повніший технологічний цикл цього виробництва. Відтак, показник частки власної продукції у проміжному споживанні промислового виробництва можна вважати загальним індикатором стадійності переробки (первинної і вторинної) сировини. Такий підхід формує науково-методичну основу для визначення потенціалу розвитку переробних виробництв та поглиблення їх спеціалізації у регіональному вимірі;

дістали подальшого розвитку:

- методологічний підхід до вибору перспективних напрямків смарт-спеціалізації промисловості на регіональному рівні, який передбачає верифікацію результатів статистичного ретроспективного (вертикального, горизонтального і секторального) аналізу за системою обраних показників (у розрізі видів промислової діяльності та окремих виробництв), а також експертних оцінок і побудову середньо- та довгострокових прогнозів розвитку економіки регіонів. Запропоновано систему індикаторів для розподілу потенційних напрямків смарт-спеціалізації промисловості регіону на три основні групи: фактичні та перспективні напрямки, середньо-перспективні напрямки і умовно-перспективні напрямки. Застосування розробленого підходу сприятиме модернізації структури промислового сектора економіки у регіональному розрізі на користь тих виробництв, які мають фактичний або перспективний інноваційний потенціал, є найбільш ефективними та конкурентними, а тренди їх розвитку корелюють із цільовими орієнтирами Державної стратегії регіонального розвитку;

– нормативно-правові засади державного регулювання регіонального промислового розвитку, зокрема: надано пропозиції щодо нетарифного стимулювання розвитку українських машинобудівних компаній на засадах локалізації в умовах посилення глобальних викликів, міжнародної конкуренції та відкритості ринків; запропоновано множину інструментів (фіскальних, організаційних та інструментів торговельної політики), спрямованих на зменшення ступеня імпортозалежності національної економіки в усіх сегментах споживання промислової продукції; надано пропозиції щодо забезпечення конкурентних умов для учасників внутрішнього ринку продукції легкої промисловості та обґрунтовано необхідність запровадження спрощених регуляторних процедур та інвестиційних стимулів для забезпечення розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості; розроблено організаційно-економічний механізм відновлення сировинної бази текстильних та інших переробних виробництв у регіонах України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та апробації науково-прикладних засад формування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. Результати дослідження впроваджено у практику управління на державному та регіональному рівнях. Найважливішими серед них є пропозиції, використані:

– державними органами влади, зокрема: Комітетом Верховної Ради України з питань європейської інтеграції (лист №04-17/16-1615 від 20.12.2016 р., лист №04-17/16-736 від 06.06.2017 р., лист №04-17/16-1633 від 07.12.2017 р., лист (№04-17/15-500 від 21.05.2018 р., лист №04-17/16-1290 від 19.11.2018 р., лист №04-17/16-348 від 04.06.2019 р.) при розробці стратегічних документів розвитку промислового сектора економіки України в умовах поглиблення співпраці з ЄС; Комітетом Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва (лист №04-30/14-476/272882 від 28.12.2018 р., лист №04-30/28-118/62028 від 28.03.2019 р., лист №04-30/28-227/113432 від 18.06.2019 р.) при розробці програмних документів розвитку окремих сегментів української переробної промисловості; Комітетом Верховної Ради України з питань економічного розвитку (лист № 04-16/14-2022/154646 від 14.09.2022 р., лист № 04-16/18-2023/92151 від 02.05.2023 р.) при визначенні пріоритетів промислового розвитку у період повоєнної відбудови; Підкомітетом з питань промислової політики Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку (лист №04-16/262 від 20.10.2021 р.) при розробці засад державної політики інноваційного розвитку; Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України (лист №20/1.5-10.4/6226 від 07.12.2021 р.) при розробці програмних документів щодо стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування в регіонах України; Міністерством економіки України (лист №3811-06/77786-07 від 02.12.2022 р.) при формуванні засад регіональної промислової політики; Міністерством розвитку громад і територій України (лист №7/36.1/18949-20 від 26.11.2020 р.) при обґрунтуванні перспективних сфер смарт спеціалізації промисловості регіонів України;

– регіональними органами влади, зокрема: профільними департаментами державних адміністрацій Волинської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської і Чернігівської областей (сумарно 120 листів, які підтверджують впровадження результатів досліджень) при розробці регіональних програм і стратегій розвитку промисловості.

Особистий внесок здобувача. У дисертації відображено авторські наукові результати, висновки та пропозиції щодо вирішення актуальної науково-прикладної проблеми – обґрунтування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є особистим здобутком автора, відображають його власні погляди та напрацювання. З-поміж наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації містяться лише ті матеріали, розробки, напрацювання та ідеї, які належать особисто автору, про що зазначено у списку праць.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження представлялись на 40 міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях і семінарах, найважливішими серед яких є: V Konferencja Naukowa «Wartość w Biznesie» (Люблін, 2023 р.), 7th International Scientific Conference «Prospects for the Development of Entrepreneurship from a Global Perspective» (Лодзь, 2023 р.), IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa «Wartość w biznesie» (Люблін, 2022 р.), International Scientific Conference «Challenges for contemporary entrepreneurship and the development of regions» (Львів – Лодзь, 2021 р.), X Konferencja «Zrównoważony rozwój w zarządzaniu i finansach. Nauka-biznes-samorząd» (Ченстохова, 2021 р.), XXV Warsztatów Ekonomistów Rolnych (Красноброд, 2021 р.), 11 th International Conference on Engineering, Project, and Production Management (Білосток, 2021 р.), IX Międzynarodowa Konferencja Naukowa «Zrównoważony rozwój w zarządzaniu i finansach nauka – biznes – samorząd perspektywa „COVID-19» (Львів – Ченстохова, 2020 р.), XI Międzynarodowa Konferencja Naukowa «Ekonomia, finanse i zarządzanie w płaskim świecie – Perspektywa COVID-19» (Хожув – Львів – Люблін, 2020 р.), International Conference «Challenges for the Financial Sector in the Fourth Industrial Revolution» (Краків, 2020 р.), VIII Міжнародна конференція «Сталий розвиток в управлінні та фінансах. Наука – бізнес – самоврядування» (Ченстохова, 2019 р.), III Міжнародна наукова конференція «Перспективи розвитку підприємництва в умовах глобалізації» (Львів, 2018 р.), VI Міжнародна наукова конференція «Активність суб'єктів господарювання в умовах економічних змін» (Ярослав, 2018 р.), VIII Міжнародна наукова конференція «Інформаційне суспільство: стан та напрями розвитку з урахуванням регіональних умов» (Жешув, 2018 р.), Міжнародна наукова конференція «Проблеми розвитку фінансово-кредитної та страхової сфери регіону: досвід Польщі, України та Білорусі» (Львів, 2018 р.), Науково-практична конференція «Кіровоградщина 2025: пріоритети і можливості розвитку» (Кіровоград, 2017 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації» (Львів, 2016 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 113 наукових праць, у тому числі 8 монографій (у співавторстві), 6 статей у виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 52 статті у наукових фахових виданнях України, 14 статей у виданнях інших країн, 12 наукових видань і наукових доповідей (у співавторстві), 21 тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 157 друк. арк., з яких 86 друк. арк. належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і 13 додатків. Повний обсяг дисертації становить 494 сторінки, з яких 355 сторінок основного тексту. Робота містить 83 аналітичні таблиці та 68 рисунків. Список використаних джерел охоплює 273 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методологічні та концептуальні засади розвитку промисловості регіонів в умовах економічної глобалізації**» систематизовано науковий базис регіонального промислового розвитку, проведено моделювання впливу економічної глобалізації на структурні параметри промисловості, розроблено методологічну платформу вибору напрямків імпортозаміщення промислової продукції, обґрунтовано концептуальні підходи до вирішення проблемних питань інноваційного розвитку промисловості регіонів України.

Сучасним інструментом стимулювання промислового розвитку регіонів у країнах Європи, базованим на теоріях економічного та промислового зростання (зокрема теорії функціонального розвитку, розташування промисловості Вебера, ендогенного розвитку, нової економічної географії), є теоретико-методологічна концепція смарт-спеціалізації промисловості. Результати дослідження методичної практики пошуку напрямків смарт-спеціалізації регіонів окремих країн ЄС (зокрема Польщі) лягли в основу формування авторських методологічних засад оцінки потенційних сфер смарт-спеціалізації регіонів України. З огляду на критичну необхідність трансформації промислового сектора економіки

останніх у напрямку переходу від сировинного до інноваційного типу виробництва, ключовим завданням при пошуку потенційних сфер смарт-спеціалізації в Україні має стати побудова такої структури регіональної економіки, яка у перспективі здатна забезпечити найвищий соціально-економічний ефект, виражений, зокрема, у зростанні ВРП, бюджетних надходжень, зайнятості, середньої оплати праці та ін.

Згідно з авторською методикою, вибір потенційних сфер смарт-спеціалізації промисловості у регіонах України може відбуватись у такій послідовності:

1-й етап – вертикальний аналіз структури регіональної економіки за обраними ключовими показниками у розрізі видів промислової діяльності (ВПД) та окремих виробництв переробної промисловості, за результатами якого визначається вагомість ВПД в економіці регіону, що відображає рівень їх ділової активності;

2-й етап – горизонтальний аналіз стану та ефективності функціонування ВПД за системою показників, які характеризують структуру капіталу (основного, людського, фінансового), рівень його віддачі та ліквідності (у розрізі великих, середніх і малих підприємств);

3-й етап – секторальний аналіз, який передбачає розрахунок вузькопрофільних спеціальних показників, що відображають конкурентні переваги визначених ВПД (у розрізі великих, середніх і малих підприємств);

4-й етап – підведення підсумків вертикального, горизонтального і секторального аналізу шляхом додавання значень розрахованих показників за поточний період та їх динаміки за останні 5 років;

5-й етап – проведення експертних оцінок на підставі фахових висновків, отриманих шляхом опитування представників підприємницького середовища, науки та органів влади щодо забезпечення умов та перспектив функціонування тих чи інших ВПД у регіоні;

6-й етап – розробка середньо- та довгострокових прогнозів щодо подальшого розвитку ВПД у регіоні, виходячи з оцінки кон'юнктури на внутрішньому і зовнішньому ринках ресурсів та готової продукції, з урахуванням глобальних трендів і ключових тенденцій розвитку світової економіки, а також стратегічних пріоритетів національної;

7-й етап – вибір сфер смарт-спеціалізації промислового сектора економіки регіону на підставі узагальнення результатів статистичного ретроспективного аналізу, експертних та прогнозних оцінок.

Упродовж останніх десятиліть ключовим чинником впливу на промисловість як високо розвинутих, індустріальних економік, так і перехідних економік можна вважати економічну глобалізацію. Відповідно було висунуто низку авторських гіпотез щодо впливу останньої на структурні параметри промислового сектора економіки. *Гіпотеза перша* – економічна глобалізація посилює промислову спеціалізацію країн, що проявляється збільшенням частки домінантних виробництв у структурі випуску переробної промисловості. На прикладі Польщі, Італії, Франції і Німеччини емпірично доведено, що між індексом економічної глобалізації (де факто) і частками виробництв у структурах випуску і зайнятості переробної промисловості існує здебільшого високий чи дуже високий прямий (для домінантних виробництв) або обернений (для інших виробництв) кореляційний зв'язок. *Гіпотеза друга* – економічна глобалізація підвищує імпортозалежність промислових виробництв. Емпірично доведено, що між індексом економічної глобалізації (де факто) і імпортозалежністю (часткою імпорту у витратах) виробництв переробної промисловості існує здебільшого високий чи дуже високий прямий кореляційний зв'язок. *Гіпотеза третя* – економічна глобалізація знижує рівень інноваційності промислової продукції. Емпірично доведено, що між індексом економічної глобалізації (де факто) і часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції існує здебільшого високий чи дуже високий обернений кореляційний зв'язок. *Гіпотеза четверта* – покращення технологічної структури промислового виробництва в умовах посилення глобалізації не обов'язково сприяє

підвищенню економічної самодостатності та інноваційності промислового сектора, тобто не дає бажаних ефектів. Емпірично доведено (на підставі результатів порівняльного аналізу 20-річних трендів показників технологічності, імпортозалежності та інноваційності), що збільшення частки високо- та середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску і зайнятості переробної промисловості під впливом економічної глобалізації супроводжується зменшенням імпортозалежності та зростанням рівня інноваційності промислової продукції переважно лише в домінантних сегментах, що можна пояснити поширенням процесів офшорингу та ніашорингу.

У рейтингу з 204-х країн світу за значенням індексу економічної глобалізації (де факто) Україна у 2020 році займала 36-ту позицію, тоді як, до прикладу, Польща – 83-тю, Італія – 94-ту, а Румунія – 114-ту. Високий рівень відкритості національної економіки негативно позначився на її імпортозалежності, надто в сегменті валового нагромадження основного капіталу – 84% у 2021 році проти 71,5% у 2013-му. Водночас інноваційність вітчизняної промисловості є критично низькою: частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції промисловими підприємствами в Україні у 2020 році становила лише 1,9% (проти 3,3% у 2013-му), тоді як у Польщі – 9,3%, а в Німеччині – 18%. Для подолання цієї проблеми доведено важливість прийняття Закону України «Про інноваційні парки». У пропозиціях до Проекту названого Закону запропоновано авторське уточнення терміну «інноваційний парк», виходячи з пріоритету імпортозаміщення. На підставі розрахунку залежності економіки України від імпорту продукції окремих високо- і середньо-високотехнологічних виробництв аргументовано недоцільність вважати інноваційними парками організаційні структури, які спеціалізуються на ІТ-аутсорсингу для ТНК.

За результатами проведених досліджень обґрунтовано три ключові імперативи розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації: 1) підтримка вітчизняних товаровиробників, а відтак, – захист національних інтересів за допомогою політики державного протекціонізму; 2) необхідність розробки та реалізації в регіонах широкомасштабної програми імпортозаміщення промислової продукції; 3) стимулювання інноваційної активності промислових підприємств.

У другому розділі «Оцінка конкурентоспроможності і структурних трансформацій промислового сектора економіки регіонів України» здійснено порівняльний аналіз конкурентоспроможності промислового сектора економіки України і країн ЄС, проведено рейтингову оцінку ефективності функціонування промисловості регіонів України, діагностовано структурні трансформації промислового сектора української економіки у регіональному розрізі.

Запропоновано методичний підхід, який дозволяє системно оцінити конкурентоспроможність промисловості на мезорівні, оскільки охоплює низку структурних характеристик, зокрема: рівень індустріальності економіки регіону, спеціалізацію промисловості (за видами промислової діяльності і переробних виробництв), внутрішню та зовнішню ефективність промисловості регіону. Загальний рівень конкурентоспроможності промислового сектора економіки регіону відображає коефіцієнт структурних переваг (K):

$$K = K_E \frac{K_D}{K_V}, \quad (1)$$

де: K_V – показник частки промисловості у випуску усіх видів економічної діяльності (ВЕД) в регіоні:

$$K_V = \frac{V_{prom}}{V}, \quad (2)$$

де V_{prom} – випуск промисловості регіону, V – випуск усіх ВЕД регіону;

K_D – показник частки промисловості у валовій доданій вартості (ВДВ) усіх ВЕД регіону:

$$K_D = \frac{D_{prom}}{D}, \quad (3)$$

де D_{prom} – ВДВ промисловості регіону, D – ВДВ усіх ВЕД регіону;

K_E – показник частки експорту ВДВ промисловості в експорті ВДВ усіх ВЕД регіону:

$$K_E = \frac{E_{prom} D_{prom}}{V_{prom}} : \frac{ED}{V}, \quad (4)$$

де E_{prom} – експорт промислової продукції регіону, E – експорт усіх товарів і послуг регіону.

Окремо виділено показник частки ВДВ у випуску промисловості регіону:

$$K_D^V = \frac{D_{prom}}{V_{prom}}. \quad (5)$$

Показник (5) характеризує соціально-економічну ефективність промислового сектора регіональної економіки. Його високе значення ($>0,5$) є необхідною умовою реалізації конкурентного потенціалу. Загалом місце регіону за структурними показниками відображає фактичну конкурентоспроможність промислового сектора його економіки, порівняно з іншими регіонами (табл. 1).

Таблиця 1

Ранги областей України за значеннями структурних показників

Область	2013					2015					2021				
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5
Вінницька	18	19	22	17	17	10	11	22	14	15	13	15	24	19	20
Волинська	20	20	23	19	20	19	19	15	9	11	15	17	18	9	9
Дніпропетровська	1	1	4	2	2	2	1	9	2	2	3	3	5	1	2
Донецька	4	5	15	4	4	3	3	16	3	3	1	2	14	3	3
Житомирська	12	13	7	9	9	14	15	14	10	12	16	16	13	10	10
Закарпатська	14	17	14	12	15	20	20	12	11	13	21	20	10	8	13
Запорізька	2	4	21	5	6	1	4	24	5	6	2	4	22	4	4
Івано-Франківська	9	6	2	7	5	9	8	3	8	7	5	5	9	5	5
Київська	16	15	19	20	19	12	13	23	19	20	11	11	20	20	19
Кіровоградська	13	14	13	8	10	18	16	6	12	10	17	14	4	16	14
Луганська	3	3	11	3	3	5	5	7	4	4	19	21	23	12	15
Львівська	19	16	8	15	13	16	18	10	15	16	12	10	3	6	6
Миколаївська	8	9	12	23	23	13	14	17	24	23	9	13	15	24	24
Одеська	23	23	17	24	24	21	22	18	23	24	24	24	21	21	21
Полтавська	5	2	1	1	1	4	2	1	1	1	4	1	1	2	1
Рівненська	11	8	5	10	8	7	7	5	7	8	7	6	8	11	8
Сумська	6	7	6	6	7	11	9	2	6	5	8	8	7	14	11
Тернопільська	22	22	16	21	21	22	21	13	18	19	22	22	12	17	17
Харківська	10	12	10	13	12	6	6	8	13	9	6	7	11	13	12
Херсонська	21	21	20	22	22	23	23	21	21	22	20	19	19	15	18
Хмельницька	17	18	18	18	18	15	17	20	22	21	18	18	17	23	23
Черкаська	7	10	24	16	16	8	10	19	16	14	10	9	16	18	16
Чернівецька	24	24	9	11	14	24	24	11	17	18	23	23	2	7	7
Чернігівська	15	11	3	14	11	17	12	4	20	17	14	12	6	22	22

Примітка. k_1 – показник частки промисловості у випуску усіх ВЕД регіону; k_2 – показник частки промисловості у ВДВ усіх ВЕД регіону; k_3 – показник частки ВДВ у випуску промисловості регіону; k_4 – показник частки промисловості в експорті ВДВ усіх ВЕД регіону; k_5 – коефіцієнт структурних переваг регіону

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними Державної служби статистики України (ДССУ).

Визначено, що найвагомішими індикаторами функціонування промисловості (з позиції економічної та соціальної ефективності і перспектив розвитку регіону) є виробничо-трудова, інвестиційна та інноваційна активність, а також рентабельність діяльності. Згідно з

авторською методикою, рівень цих індикаторів відображають 12 показників (табл. 2). За кожним із 4-х обраних індикаторів функціонування промисловості передбачено розрахунок таксономічних показників поточного стану і динаміки, які визначаються як середнє арифметичне значення з 3-х стандартизованих показників для кожного індикатора. Для приведення різновимірних значень відібраних показників-стимуляторів у зіставний вигляд застосовано метод Хельвіга, що дозволило розмістити всі фактичні значення наведених у табл. 2 показників у діапазоні від 0 до 1. Результати розрахунку таксономічних показників засвідчили загалом найвищий рівень рентабельності, а також виробничо-трудої та інвестиційної активності промисловості Полтавській області, тоді як інноваційна активність (а надто її динаміка) була порівняно низькою (табл. 3). Таку ситуацію можна пояснити структурними змінами у промисловому секторі економіки цього регіону, які відбулись упродовж 2011-2021 років, а саме: зменшення частки переробної промисловості на 34,8 в.п. (зокрема, машинобудування на 14,5 в.п.) і, натомість, збільшення частки добувної промисловості на 34,6 в.п. Другою за значенням підсумкового інтегрального показника ефективності функціонування промислового сектора економіки (0,52) була Київська область, яка досягла високого рівня усіх аналізованих видів активності та рентабельності підприємств. У структурі промисловості цього регіону з великим відривом домінує переробна промисловість, частка якої за останнє десятиріччя зросла на 4,7 в.п. і у 2021 році була однією з найбільших в Україні (після Черкаської і Волинської областей) – 81,4%. Трійку лідерів замкнула Донецька область, яка продемонструвала найвищий рівень інноваційної активності, але відносно невисоку рентабельність діяльності. Промисловість цього регіону вузько спеціалізована: у 2021 році 53,2% обсягу реалізованої продукції припало на металургійне виробництво (проти 40,6% у 2010-му), тоді як на машинобудування – лише 3,8% (проти 9,5%).

Результати проведених оцінок функціонування промислового сектора економіки регіонів України за авторською методикою дозволили умовно виділити чотири групи останніх за типом їх промисловості:

- *перша група* – традиційно промислові регіони з високим рівнем індустріальності економіки та інноваційності продукції, вагомою (із тенденцією до збільшення) часткою добувної промисловості (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська (до 2014 року), Полтавська і Харківська області);
- *друга група* – регіони, що володіли достатнім промисловим потенціалом та/або демонстрували його активне нарощення (Вінницька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Тернопільська і Черкаська області). Для регіонів цієї групи характерна високорозвинена переробна промисловість, в якій найбільшу частку займала харчова;
- *третья група* – регіони з високим рівнем виробничо-трудої активності, у промисловому секторі яких домінувало виробництво електроенергії (Закарпатська, Івано-Франківська, Миколаївська, Рівненська, Хмельницька і Чернівецька області);
- *четверта група* – регіони, економіка яких належить до неіндустріального типу, і в яких переважно низькі (або мають тенденцію до зниження) значення показників активності та ефективності діяльності промислових підприємств (Волинська, Житомирська, Одеська, Сумська, Херсонська і Чернігівська області).

Загалом можна констатувати наявність певних трансформаційних тенденцій у промисловому секторі економіки України у регіональному розрізі. Подібні трансформації відбуваються і в Польщі, як засвідчили результати авторських досліджень. Суть цих тенденцій полягає у формуванні нових промислових центрів, ще невеликих за масштабами діяльності, але з більшими (порівняно з традиційно індустріальними регіонами) значеннями і вищою позитивною динамікою окремих показників виробничо-трудої та інвестиційної активності промислових підприємств. Такі “новопромислові” центри розташовані здебільшого у західних і центральних регіонах із відносно низьким рівнем оплати праці. Пріоритетами розвитку у цих регіонах було виробництво продукції з порівняно вищою часткою валової доданої вартості та ступенем переробки сировини (машинобудування, хімічна, деревообробна і харчова промисловість).

Алгоритм інтегральної оцінки функціонування промисловості регіону

Індикатори ефективності	Показники поточного стану	Показники динаміки (за період 10 років)
Виробничо-трудова активність	Обсяг реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника (x_1^{lf})	Індекс обсягу реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника (x_2^{ld})
	ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника (x_1^{lf})	Індекс ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника (x_1^{ld})
	Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника у промисловості (x_3^{lf})	Індекс середньомісячної номінальної заробітної плати одного штатного працівника у промисловості (x_3^{ld})
	<i>Таксономічний показник поточної трудової активності</i> $X^{lf} = (x_1^{lf} + x_2^{lf} + x_3^{lf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки трудової активності</i> $X^{ld} = (x_1^{ld} + x_2^{ld} + x_3^{ld})/3$
	Загальний таксономічний показник виробничо-трудової активності $X^L = (X^{lf} + X^{ld})/2$	
Інвестиційна активність	Капітальні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості (x_1^{kf})	Індекс капітальних інвестицій на одного зайнятого працівника у промисловості (x_1^{kd})
	Прямі іноземні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості (x_2^{kf})	Індекс прямих іноземних інвестицій на одного зайнятого працівника у промисловості (x_2^{kd})
	Витрати на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості (x_3^{kf})	Індекс витрат на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості (x_3^{kd})
	<i>Таксономічний показник поточної інвестиційної активності</i> $X^{kf} = (x_1^{kf} + x_2^{kf} + x_3^{kf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки інвестиційної активності</i> $X^{kd} = (x_1^{kd} + x_2^{kd} + x_3^{kd})/3$
	Загальний таксономічний показник інвестиційної активності $X^k = (X^{kf} + X^{kd})/2$	
Інноваційна активність	Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (x_1^{if})	Індекс частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (x_1^{id})
	Частка продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (x_2^{if})	Індекс частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (x_2^{id})
	Частка витрат на інновації в інвестиціях промисловості (x_3^{if})	Індекс частки витрат на інновації в інвестиціях промисловості (x_3^{id})
	<i>Таксономічний показник поточної інноваційної активності</i> $X^{if} = (x_1^{if} + x_2^{if} + x_3^{if})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки інноваційної активності</i> $X^{id} = (x_1^{id} + x_2^{id} + x_3^{id})/3$
	Загальний таксономічний показник інноваційної активності $X^I = (X^{if} + X^{id})/2$	
Рентабельність діяльності	Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств (x_1^{pf})	Приріст рентабельності операційної діяльності промислових підприємств (x_1^{pd})
	Рентабельність активів промислових підприємств (x_2^{pf})	Приріст рентабельності активів промислових підприємств (x_2^{pd})
	Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником у промисловості* (x_3^{pf})	Приріст рентабельності продукції, виготовленої одним працівником у промисловості (x_3^{pd})
	<i>Таксономічний показник поточної економічної ефективності</i> $X^{pf} = (x_1^{pf} + x_2^{pf} + x_3^{pf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки економічної ефективності</i> $X^{pd} = (x_1^{pd} + x_2^{pd} + x_3^{pd})/3$
	Загальний таксономічний показник рентабельності діяльності $X^P = (X^{pf} + X^{pd})/2$	
<i>Інтегральний показник поточного стану</i> $I^f = \sqrt[4]{X^{kf} X^{lf} X^{if} X^{pf}}$		<i>Інтегральний показник динаміки</i> $I^d = \sqrt[4]{X^{kd} X^{ld} X^{id} X^{pd}}$
Підсумковий інтегральний показник ефективності функціонування промисловості регіону $I = \sqrt[4]{X^k X^L X^I X^P}$		

Примітка. *Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником – авторський показник, розрахований як відношення чистого фінансового результату, що припадає на одного зайнятого у промисловості працівника, до середньорічної заробітної плати одного штатного працівника промисловості

Джерело: розроблено автором.

Таксономічні показники функціонування промислового сектора економіки регіонів України

Регіон	Виробничо-трудова активність			Інвестиційна активність			Інноваційна активність			Рентабельність діяльності			Інтегральний показник		
	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник
Україна	0,48	0,46	0,47	0,50	0,17	0,33	0,37	0,16	0,26	0,61	0,58	0,60	0,48	0,29	0,40
Вінницька	0,48	0,92	0,70	0,34	0,26	0,30	0,09	0,10	0,09	0,58	0,60	0,59	0,30	0,35	0,33
Волинська	0,19	0,67	0,43	0,31	0,26	0,29	0,08	0,05	0,06	0,61	0,64	0,62	0,23	0,27	0,27
Дніпропетровська	0,61	0,36	0,48	0,56	0,14	0,35	0,31	0,37	0,34	0,78	0,60	0,69	0,54	0,32	0,45
Донецька	0,70	0,46	0,58	0,61	0,21	0,41	0,76	0,46	0,61	0,46	0,51	0,48	0,62	0,39	0,51
Житомирська	0,17	0,63	0,40	0,16	0,16	0,16	0,11	0,10	0,10	0,61	0,70	0,65	0,20	0,29	0,26
Закарпатська	0,17	0,68	0,43	0,12	0,14	0,13	0,12	0,05	0,08	0,55	0,64	0,59	0,19	0,23	0,23
Запорізька	0,64	0,51	0,58	0,58	0,27	0,42	0,38	0,09	0,24	0,56	0,48	0,52	0,53	0,28	0,42
Івано-Франківська	0,40	0,64	0,52	0,23	0,03	0,13	0,17	0,06	0,12	0,56	0,76	0,66	0,30	0,18	0,27
Київська	0,51	0,61	0,56	0,53	0,16	0,34	0,39	0,49	0,44	0,75	0,95	0,85	0,53	0,46	0,52
Кіровоградська	0,23	0,57	0,40	0,30	0,46	0,38	0,65	0,28	0,46	0,62	0,60	0,61	0,41	0,45	0,45
Луганська	0,10	0,00	0,05	0,04	0,03	0,04	0,29	0,10	0,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Львівська	0,29	0,78	0,53	0,36	0,24	0,30	0,17	0,28	0,23	0,59	0,65	0,62	0,32	0,43	0,39
Миколаївська	0,59	0,57	0,58	0,43	0,10	0,26	0,48	0,07	0,27	0,57	0,57	0,57	0,51	0,22	0,39
Одеська	0,28	0,37	0,33	0,21	0,13	0,17	0,20	0,35	0,27	0,56	0,80	0,68	0,29	0,34	0,32
Полтавська	0,90	0,59	0,75	0,96	0,43	0,70	0,24	0,13	0,18	1,00	0,89	0,95	0,67	0,42	0,55
Рівненська	0,45	0,56	0,50	0,12	0,11	0,12	0,18	0,21	0,19	0,41	0,53	0,47	0,25	0,29	0,27
Сумська	0,23	0,49	0,36	0,21	0,14	0,18	0,40	0,08	0,24	0,59	0,60	0,59	0,32	0,24	0,31
Тернопільська	0,15	0,78	0,46	0,42	0,63	0,53	0,35	0,05	0,20	0,65	0,79	0,72	0,34	0,37	0,43
Харківська	0,22	0,45	0,34	0,24	0,15	0,20	0,37	0,11	0,24	0,65	0,60	0,63	0,33	0,26	0,31
Херсонська	0,27	0,78	0,52	0,31	0,42	0,37	0,10	0,10	0,10	0,46	0,61	0,53	0,25	0,38	0,32
Хмельницька	0,29	0,63	0,46	0,15	0,04	0,10	0,14	0,85	0,50	0,60	0,58	0,59	0,25	0,34	0,34
Черкаська	0,37	0,57	0,47	0,24	0,26	0,25	0,29	0,11	0,20	0,51	0,61	0,56	0,34	0,32	0,34
Чернівецька	0,01	0,54	0,27	0,03	0,10	0,07	0,08	0,12	0,10	0,61	0,82	0,71	0,05	0,27	0,19
Чернігівська	0,20	0,54	0,37	0,23	0,40	0,31	0,11	0,05	0,08	0,81	0,88	0,85	0,25	0,31	0,30

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ.

Повномасштабна війна російської федерації проти України у 2022 році різко і сильно активізувала ці трансформаційні процеси. Зокрема, усі регіони 1-ї групи (які суттєво постраждали від воєнних дій) втратили значну частину свого промислового потенціалу. Водночас у рамках програми релокації бізнесу сотні промислових підприємств було переміщено у відносно безпечні західні і центральні області. У підсумку, відбулось посилення промислового потенціалу частини регіонів, віднесених до 2-ї групи, а також частини регіонів 3-ї групи. Натомість регіони, які були індустріальними лідерами в Україні, після війни будуть змушені відновлювати свій потенціал, але на нових засадах. Це стосується передусім металургійних виробництв, які потребують докорінної модернізації та інноваційних технологій. Таким чином, доведено *4-й імператив розвитку промислового сектора економіки регіонів України – необхідність збільшення масштабів та просторового поширення нових інноваційно-індустріальних центрів.*

У третьому розділі «**Проблеми українського машинобудування та інструментарій активізації його розвитку на засадах локалізації**» проаналізовано тенденції та динаміку розвитку українських машинобудівних виробництв, визначено просторову та виробничу локалізацію машинобудування в регіонах України, обґрунтовано нормативно-правові інструменти стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування.

На початку 90-х років ХХ ст. на машинобудування припадала третина промисловості України, а виготовлення значної частини машинобудівної продукції майже повністю забезпечувалось вітчизняними виробниками. Однак, за останні тридцять років (а надто починаючи з 2008-го, з посиленням упродовж 2014-2019 років) вітчизняне машинобудування зазнало деструктивних змін, які спричинили падіння виробництва і, відповідно, втрату позицій на світовому ринку. Як наслідок, у 2022 році частка продукції машинобудування у структурі реалізованої промислової продукції склала лише 5,3% проти 13,7% у 2007-му (найвище значення за період 2001-2022 років).

Як засвідчили результати розрахунку коефіцієнта локалізації машинобудування (відношення частки машинобудування у промисловості регіону до частки машинобудування у промисловості країни), останнє у 2021 році було вагомим, порівняно із середнім показником в Україні, прийнятим за одиницю, сегментом промислового сектора економіки 11-ти областей: Волинської, Закарпатської, Запорізької, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Тернопільської, Харківської і Хмельницької (рис. 1).

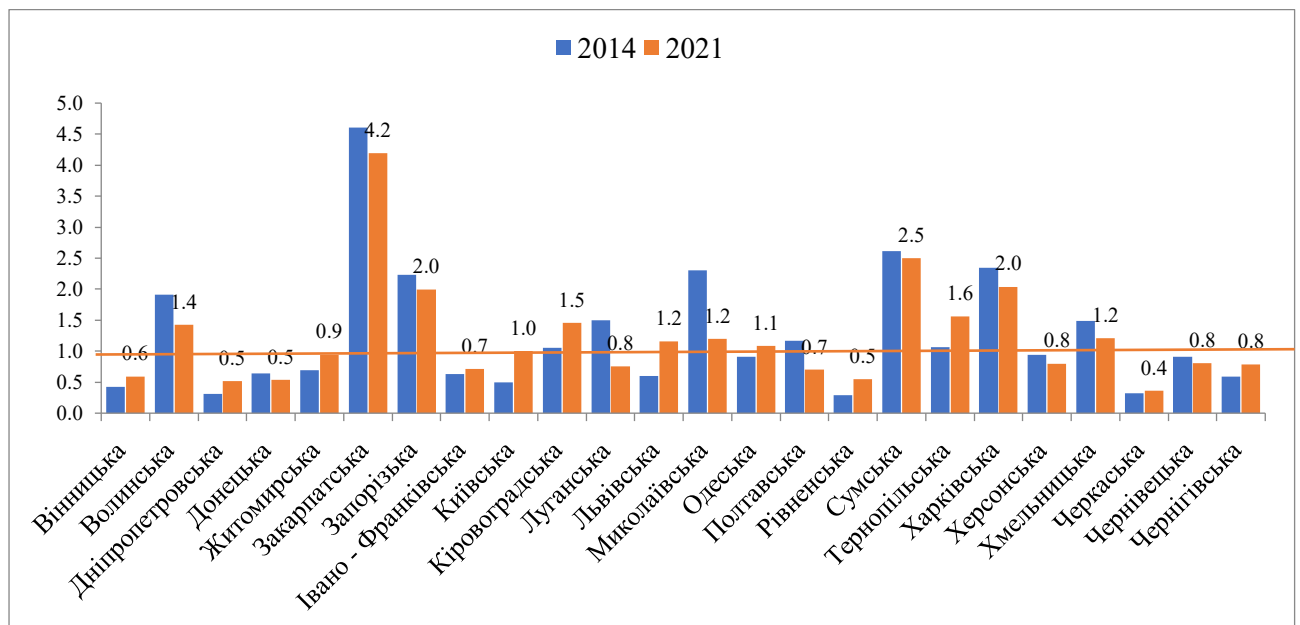

Рис. 1. Коефіцієнт локалізації машинобудування у регіонах України

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ.

Виходячи зі структури машинобудівних виробництв (співвідношень між їх основними секторами), виділено чотири типи спеціалізації регіонів України (табл. 4). До I-III типів віднесено ті регіони, у структурі машинобудування яких домінують відповідні сектори (за КВЕД), а до IV типу – регіони, в яких різниця між частками домінантних виробництв становить <5,0 в.п., тобто структура їх машинобудування є диверсифікованою.

Таблиця 4

Типи спеціалізації машинобудування у регіонах України

Тип спеціалізації	2014	2021
I. <i>Виробництво електричного устаткування (код 27)</i>	Івано-Франківська, Одеська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька	Одеська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька
II. <i>Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (код 28)</i>	Вінницька, Донецька, Житомирська, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Чернівецька	Донецька, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Чернівецька
III. <i>Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів; виробництво інших транспортних засобів (коди 29, 30)</i>	Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Луганська, Львівська, Полтавська, Тернопільська, Черкаська, Чернігівська	Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Київська, Луганська, Львівська, Полтавська, Тернопільська, Черкаська, Чернігівська
IV. <i>Диверсифікований</i>	Волинська, Київська	Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська

Джерело: розроблено автором.

Для визначення ступеня виробничої локалізації машинобудування розроблено методичний підхід, який узагальнено можна виразити такою формулою:

$$\frac{E_d}{C} = \frac{e_{d1} + e_{d2} + e_{d3} \dots + e_{dn}}{c_1 + c_2 + c_3 \dots + c_n}, \quad (6)$$

де: $\frac{E_d}{C}$ – частка вітчизняної складової у витратах (проміжному споживанні) машинобудування, %;

$e_{d1} + e_{d2} + e_{d3} \dots + e_{dn}$ – вітчизняна складова в елементах секторальних витрат (у розрізі ВЕД), грн.;

$c_1 + c_2 + c_3 \dots + c_n$ – величина елементів секторальних витрат (у розрізі ВЕД), грн.;

n – кількість елементів секторальних витрат (ВЕД).

Результати розрахунків, проведених за формулою (6), виявили, що в секторальній структурі витрат машинобудівних виробництв і в Україні, і у Польщі, і у Німеччині найвищу частку серед ВЕД займають машинобудування (С26-30) та металургія (С22, С25) (табл. 5).

У 2020 році у структурі витрат машинобудівних виробництв (загалом) на продукцію самого машинобудування в Україні припадало 33,4%, що на 10,2 в.п. менше, аніж у Польщі і на 14,0 в.п. – аніж у Німеччині. Окрім того, названі витрати лише на 23,8% покривалась вітчизняною продукцією, тоді як у Польщі значення цього показника становило 38,6%, а в Німеччині – 65,0%. Звідси випливає, що ключовими проблемними аспектами розвитку машинобудування в Україні є, з одного боку, порівняно низька технологічність і, водночас, висока ресурсомісткість виробництв (наявність лише початкових ланок ланцюга створення доданої вартості), а, з іншого (як наслідок) – низький ступінь локалізації або, іншими словами, надмірно висока залежність від імпортової продукції проміжного споживання саме машинобудування, а не сумарно усіх ВЕД. Таким чином, доведено 5-й імператив розвитку промисловості регіонів України – створення передумов для технологічної модернізації вітчизняного машинобудування як найбільш інноваційного сегмента промисловості та центру міжсекторальних зв'язків.

Частки найвагоміших ВЕД і вітчизняної складової у витратах
(проміжному споживанні) машинобудування, %

ВЕД	Код за КВЕД	Україна		Польща		Німеччина	
		<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B</i>
Машинобудування	C26-30	33,4	23,8	43,6	38,6	47,4	65,0
Металургійне виробництво	C24	22,2	58,0	8,4	40,2	7,0	58,5
Виробництво готових металевих виробів, окрім машин і устаткування	C25	5,2	12,5	11,1	69,9	7,0	80,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	2,5	51,1	5,4	54,8	3,6	65,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	1,1	66,8	2,5	29,2	1,7	55,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D35	4,7	100,0	1,4	97,7	1,4	94,8
Транспорт, складське господарство	H49-52	4,2	91,8	3,4	90,6	3,0	78,5
Послуги бізнес-сектора	M69-82	2,0	93,3	5,1	89,6	6,4	80,3

Примітка. *A* – частки найвагоміших ВЕД у витратах машинобудування; *B* – частки вітчизняної складової у витратах машинобудування

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ і Євростату.

Визначено ключові недоліки українського законодавства у сфері стимулювання розвитку виробництва машинобудівної продукції для агропромислового комплексу, зокрема, у частині розрахунку ступеня локалізації і визначення частки імпорту у публічних закупівлях. Аналітично доведено, що виробництво вітчизняної продукції машинобудування для агропромислового комплексу суттєво залежить від імпорту найважливіших складових (двигунів, коробок передач), значна частина яких надходила з російської федерації та білорусі. Для подолання такої імпортозалежності подано авторські пропозиції, зокрема до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу», Закону про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» і Урядової програми здешевлення сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва. Врахування цих пропозицій сприятиме реалізації Плану повоєнного відновлення економіки регіонів України.

У четвертому розділі «**Потенціал розвитку переробних виробництв у регіонах України**» оцінено рівень сировинного забезпечення українських деревообробних виробництв у регіональному розрізі, здійснено порівняльний аналіз витратності та імпортозалежності вітчизняних текстильних виробництв, визначено умови функціонування та перспективи розвитку легкої промисловості в регіонах України.

Україна володіє достатнім сировинним потенціалом для забезпечення динамічного розвитку деревообробної промисловості. До повномасштабної війни з росією вона посідала 6-те місце серед країн ЄС за запасом деревини і 7-ме – за обсягом заготівлі ліквідної деревини. Проте, ступінь забезпеченості сировиною для деревообробної промисловості в регіонах України є неоднаковим. Це зумовлено різним рівнем лісистості територій, який коливається від 3,7% у Запорізькій області – до 51,4% у Закарпатській, а відтак, – нерівномірними обсягами та видами заготівлі деревини. У 2022 році 56,94% ліквідної деревини було заготовлено у 6-ти областях: Волинській, Житомирській, Київській, Львівській, Рівненській і Чернігівській. На ці регіони припало, зокрема, 63,77% ділової деревини (або круглих лісоматеріалів, які є основною сировиною для деревообробних виробництв) і 51,9% паливної деревини.

Під впливом війни регіональна структура заготовленої в Україні ліквідної деревини зазнала певних змін. Так, у ній закономірно зменшились частки регіонів, де ведуться активні бойові дії, а саме: Донецької, Запорізької, Луганської, Харківської і Херсонської областей. Проте, внесок цих регіонів у заготівлю ліквідної деревини в Україні був незначним і у 2022

році сумарно становив лише 2,15% (проти 5,59% у 2010-му). Натомість упродовж 2011-2022 років відбулись суттєві зміни у спеціалізації регіонів України за видами заготівлі ліквідної деревини (у розрізі ділової і паливної). У 2022 році ділова деревина домінувала (займала понад 50% у лісозаготівлі) лише у 3-х областях (Чернігівській, Волинській і Рівненській) проти 6-ти у 2010-му (табл. 6).

Таблиця 6

Структура заготовленої ліквідної деревини у регіонах України

Ранг	Ділова деревина (круглі лісоматеріали)				Паливна деревина			
	2010		2022		2010		2022	
	Область	%	Область	%	Область	%	Область	%
1	Волинська	66,09	Чернігівська	60,69	Запорізька	99,64	Запорізька	100,0
2	Чернігівська	62,53	Волинська	56,62	Херсонська	95,12	Одеська	96,64
3	Житомирська	55,38	Рівненська	52,59	Одеська	93,38	Дніпропетровська	96,40
4	Сумська	52,76	Сумська	49,05	Луганська	90,49	Херсонська	95,74
5	Рівненська	51,93	Івано-Франківська	48,96	Донецька	88,67	Донецька	95,43
6	Івано-Франківська	51,85	Полтавська	43,85	Дніпропетровська	85,65	Миколаївська	93,23
7	Полтавська	47,83	Закарпатська	43,22	Тернопільська	69,70	Кіровоградська	83,41
8	Львівська	47,66	Житомирська	42,60	Кіровоградська	69,53	Тернопільська	75,40
9	Київська	44,90	Луганська	41,21	Харківська	69,20	Харківська	73,87
10	Чернівецька	44,53	Київська	39,31	Черкаська	65,95	Вінницька	73,46
11	Закарпатська	39,09	Львівська	39,02	Вінницька	65,91	Хмельницька	71,61
12	Хмельницька	38,57	Чернівецька	37,16	Хмельницька	61,43	Черкаська	68,38
13	Черкаська	33,22	Черкаська	31,62	Закарпатська	59,92	Чернівецька	62,84
14	Вінницька	31,75	Хмельницька	28,39	Чернівецька	55,47	Львівська	60,98
15	Харківська	30,75	Вінницька	26,54	Київська	54,91	Київська	60,69
16	Кіровоградська	29,92	Харківська	26,13	Полтавська	52,17	Луганська	58,79
17	Тернопільська	28,48	Тернопільська	24,60	Львівська	51,92	Житомирська	57,40
18	Дніпропетровська	12,56	Кіровоградська	16,59	Рівненська	48,07	Закарпатська	56,78
19	Донецька	11,33	Миколаївська	6,77	Івано-Франківська	47,58	Полтавська	56,15
20	Луганська	9,51	Донецька	4,57	Житомирська	44,62	Івано-Франківська	51,04
21	Одеська	6,23	Херсонська	4,26	Чернігівська	37,47	Сумська	50,95
22	Херсонська	4,25	Дніпропетровська	3,60	Волинська	33,91	Рівненська	47,41
23	Запорізька	...	Одеська	3,36	Миколаївська	...	Волинська	43,38
24	Миколаївська	...	Запорізька	...	Сумська	...	Чернігівська	39,31

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ.

На заготівлі паливної деревини традиційно спеціалізувались передусім східні і південні регіони. Зокрема, частка такої деревини у структурі заготовленої ліквідної деревини у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Одеській та Херсонській областях становить понад 90%. У 2022 році, порівняно з 2021-м, обсяги заготівлі паливної деревини в Україні зросли на 2,81%, тоді як ділової деревини (круглих лісоматеріалів) – зменшились на 22,14%. Це пояснюється збільшенням потреб оборонно-промислового комплексу країни і, водночас, скороченням обсягів виробництва деревообробними (-11,7%) і меблевими (-21,9%) підприємствами.

Натомість легка промисловість (або текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів) була тим сегментом, який продемонстрував 8,5% зростання у 2022 році на фоні загального падіння обсягів виробництва переробної промисловості в Україні на 31,5%. Проте, у внутрішньому споживанні продукції легкої промисловості 76,9% займає частка імпорту. Також високо імпортозалежними та, водночас, низько інноваційними (порівняно, зокрема, з польськими та німецькими) є вітчизняні виробництва легкої промисловості (рис. 2).

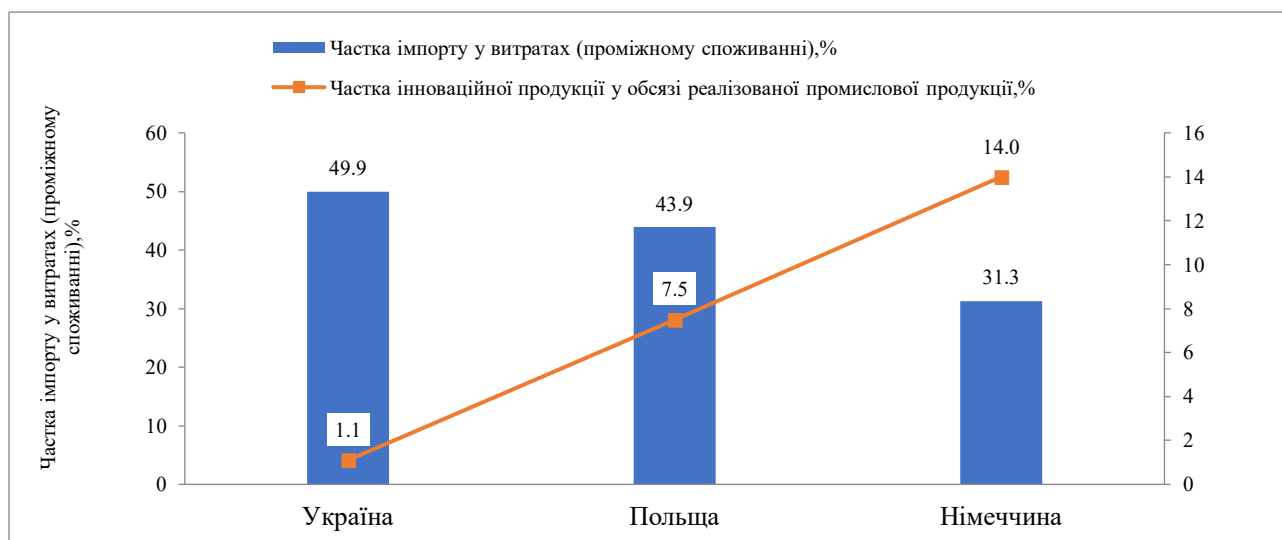

Рис. 2. Імпортозалежність та інноваційність виробництв легкої промисловості, %
Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ і Євростату.

Понад третина реалізованої продукції вітчизняної легкої промисловості і понад 50% її експорту припадає на області західного регіону (табл. 7). Однак, особливістю українського експорту товарів легкої промисловості є висока частка у ньому готової продукції, що виготовлена на основі давальницької сировини.

Таблиця 7

Структурні показники виробничого і експортного потенціалу легкої промисловості, %

Регіон	Частка регіону в обсязі реалізованої продукції легкої промисловості		Частка регіону в експорті продукції легкої промисловості (VIII, XI, XII товарних груп)			Частка продукції легкої промисловості у переробній промисловості		Частка продукції легкої промисловості у товарному експорті			Частка продукції з давальницької сировини в експорті легкої промисловості
	2013	2021	2013	2021	2022	2013	2021	2013	2021	2022	
Україна	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	1,17	1,28	1,83	1,79	2,15	62,40
Західний регіон	24,31	34,04	41,8	47,09	52,8	3,33	3,47	10,4	7,00	5,87	98,35
Волинська	1,51	3,55	1,66	1,66	1,53	1,63	2,83	3,06	2,43	1,37	87,43
Закарпатська	4,31	5,29	14,32	13,03	16,31	5,1	8,16	12,77	9,44	7,87	99,62
Івано-Франківська	2,71	1,14	4,74	2,11	2,52	2,67	0,55	11,65	2,21	3,50	95,02
Львівська	9,78	17,98	16,58	25,93	26,78	3,77	4,93	14,88	10,79	8,42	96,49
Рівненська	2,22	3,64	1,33	1,85	2,14	2,16	3,21	3,18	3,21	2,73	80,88
Тернопільська	1,63	1,10	0,85	0,88	1,14	2,6	1,41	2,71	1,58	1,39	98,17
Чернівецька	2,14	1,33	2,27	1,63	2,42	8,62	4,74	21,03	9,62	8,02	92,83

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ.

Розвиток легкої промисловості в Україні стримує наявність 3-х ключових проблем, значною мірою спричинених економічною глобалізацією: 1) висока залежність від імпортних сировини, матеріалів і комплектуючих, зокрема, тканин (передусім із бавовни та льону), шкіри, вовни, фурнітури, ниток, а також основних засобів; 2) низька цінова конкурентність продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку, спричинена сприятливими умовами для офіційного і «сірого» імпорту вживаного одягу та взуття, нелегального внутрішнього випуску, а також контрабанди тканин і готових виробів; 3) зосередженість значної частини виробництв (надто у Західному регіоні) на виготовленні продукції з давальницької сировини. Відтак, пріоритетним завданням для забезпечення розвитку

вітчизняної легкої промисловості є відновлення (із подальшим нарощенням) сировинного забезпечення текстильних та інших виробництв у відповідних регіонах. Для вирішення цього завдання необхідне створення або відновлення чи модернізація потужностей (підприємств) із переробки вовни, льону, технічної коноплі, бавовни, а також для виробництва штучних і синтетичних волокон. Такі потужності повинні бути зосереджені у тих регіонах, які мають сприятливі умови для вирощування та заготівлі названих видів сировини. Доцільною вбачається реалізація державних цільових програм, спрямованих на створення ферм для розведення великої рогатої худоби, овець та інших тварин задля отримання натуральної шкіри, хутра і вовни. Одночасно необхідно організовувати виробництва із переробки та використання готової шкіри і вовни, передусім на базі малих і середніх підприємств, які доцільно розміщувати у зоні розташування сировинних ресурсів. Це забезпечить мінімальні витрати на логістичні операції та безперебійне постачання напівфабрикатів для реалізації технологічних процесів виготовлення кінцевої продукції.

Необхідність реалізації окреслених заходів доводить *6-й імператив розвитку української промисловості на регіональному рівні – необхідність активізації технологічного розвитку переробних виробництв та нарощення їх ресурсного забезпечення.*

У п'ятому розділі «**Оптимізація структурних параметрів промислового сектора економіки**» змодельовано вплив структури випуску переробної промисловості на її ефективність, обґрунтовано оптимальну структуру переробної промисловості за критеріями підвищення технологічності і зниження імпортозалежності виробництв, розроблено моделі оптимізації структурних параметрів промисловості за критеріями зростання інноваційності продукції та соціально-економічної ефективності.

На підставі дослідження довгих трендів показників промислового розвитку Польщі і Німеччини аналітично доведено авторську гіпотезу про те, що *збільшення частки високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску переробної промисловості сприяє зростанню частки ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності.* Іншими словами, між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і часткою високо- та середньо-високотехнологічних виробництв у випуску переробної промисловості існує високий прямий кореляційний зв'язок. Однак, для української переробної промисловості ця гіпотеза не підтвердилась (рис. 3). Навпаки – між цими показниками виявлено високий обернений зв'язок (із зростанням значень одного показника відбувається зменшення значень іншого), а коефіцієнт кореляції (r) між ними становить $-0,87$. Водночас виявлено високий прямий зв'язок між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і часткою високотехнологічних виробництв ($r=0,81$), а також часткою низькотехнологічних виробництв ($r=0,65$). Така парадоксальна ситуація зумовлена тим, що в Україні у досліджуваному періоді під впливом економічної глобалізації відбулось суттєве зменшення частки середньо-високотехнологічних виробництв у випуску переробної промисловості при одночасному зменшенні частки ВДВ у випуску цих виробництв. Відповідно ключовий вплив на ефективність переробної промисловості здійснювали переважно низько- та середньо-низькотехнологічні виробництва, зокрема харчова промисловість і металургія.

Функціонування переробної промисловості в регіонах України, надто у воєнний і повоєнний періоди, має забезпечувати: стабільні значні бюджетні надходження; конкурентну заробітну плату та нові робочі місця у промисловому секторі і економіці загалом; наповнення внутрішнього ринку конкурентною за якісними і ціновими параметрами продукцією проміжного та кінцевого споживання, зокрема, високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, а в підсумку (що найважливіше) – високу техніко-технологічну обороноздатність країни. Усе це може бути досяжним за умови, що центральне місце у структурі української промисловості займатиме машинобудування (зокрема для ОПК), хімічна і фармацевтична промисловість, а виробничі процеси матимуть високу технологічність, інноваційність, орієнтованість на вітчизняну науку і ІТ сектор, низьку залежність від імпорту продукції проміжного споживання. Відповідно окреслені пріоритети є критеріями структурної трансформації промислового сектора економіки регіонів України.

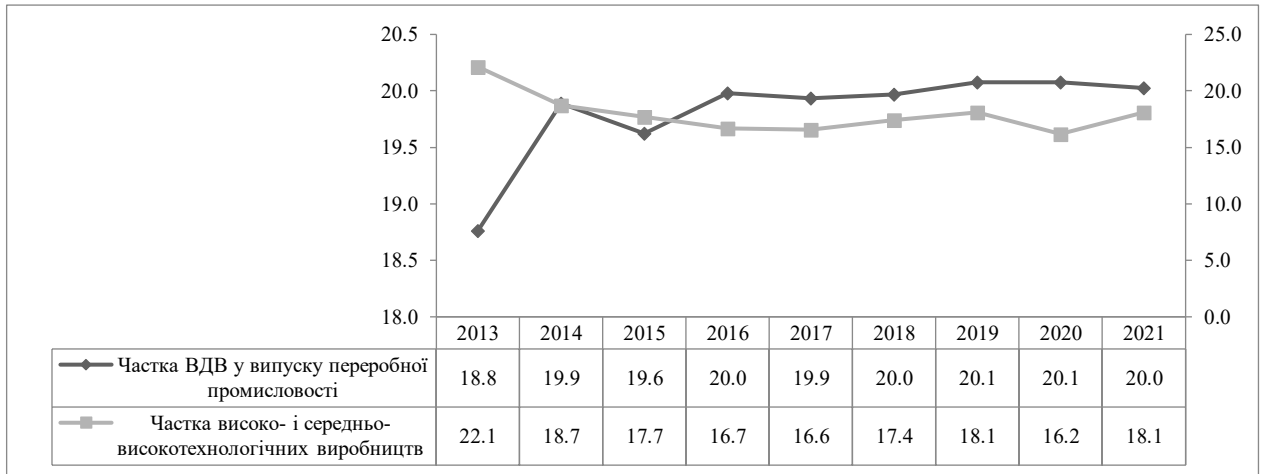

Рис. 3. Показники структури і ефективності переробної промисловості України, %

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ

З метою моделювання структури випуску і ВДВ переробної промисловості у напрямку підвищення її економічної ефективності (частки ВДВ у випуску) розроблено детерміновану економіко-математичну оптимізаційну модель:

$$\frac{q_{\beta}}{p_{\beta}} = \frac{q_{\beta_1} + q_{\beta_2} + \dots + q_{\beta_{16}}}{p_{\beta_1} + p_{\beta_2} + \dots + p_{\beta_{16}}} = \frac{q_{\beta} \left(\frac{q_{\beta_1}}{q_{\beta}} + \frac{q_{\beta_2}}{q_{\beta}} + \dots + \frac{q_{\beta_{16}}}{q_{\beta}} \right)}{p_{\beta} \left(\frac{p_{\beta_1}}{p_{\beta}} + \frac{p_{\beta_2}}{p_{\beta}} + \dots + \frac{p_{\beta_{16}}}{p_{\beta}} \right)} \rightarrow opt \quad (7)$$

де: $q_{\beta_1} + q_{\beta_2} + \dots + q_{\beta_{16}}$ – ВДВ 16-ти виробництв переробної промисловості;

$p_{\beta_1} + p_{\beta_2} + \dots + p_{\beta_{16}}$ – випуск 16-ти виробництв переробної промисловості;

$\frac{q_{\beta_1}}{q_{\beta}} + \frac{q_{\beta_2}}{q_{\beta}} + \dots + \frac{q_{\beta_{16}}}{q_{\beta}}$ – частки 16-ти виробництв переробної промисловості у ВДВ переробної промисловості;

$\frac{p_{\beta_1}}{p_{\beta}} + \frac{p_{\beta_2}}{p_{\beta}} + \dots + \frac{p_{\beta_{16}}}{p_{\beta}}$ – частки 16-ти виробництв переробної промисловості у структурі випуску переробної промисловості.

Згідно з результатами розрахунків, проведених за формулою (7), ефективність переробної промисловості України досягне заданого цільового функціоналу – значення показника ВДВ у випуску Польщі (25,2%) за умови, якщо у структурі її випуску частка високотехнологічних виробництв збільшиться на 0,6 в.п., а частка середньо-високотехнологічних – на 2,8 в.п. (табл. 8). Водночас у структурі ВДВ української переробної промисловості частка високотехнологічних виробництв повинна збільшитись на 0,7 в.п., а частка середньо-високотехнологічних – на 4,3 в.п. Досягнення поставленої цілі передбачає і суттєве зростання частки ВДВ у випуску усіх виробництв переробної промисловості. Реалізація оптимізаційної моделі (7) на мезорівні дозволить змодельовати таку технологічну структуру випуску і ВДВ промислового сектора економіки, за якої ефективність переробних виробництв у регіонах України досягне бажаного значення.

За підсумками детального кореляційного аналізу взаємозв'язків між значеннями показників імпортозалежності та економічної ефективності українських переробних виробництв підтверджено авторську гіпотезу (доведену на прикладі Чехії) про те, що зменшення частки імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв сприяє зростанню частки ВДВ у випуску переробної промисловості.

Структура ВДВ і випуску переробної промисловості України, %

Група	Виробництво	Код за КВЕД 2010	Фактичні показники (2021)			Оптимізовані показники		
			Структура ВДВ	Структура випуску	Частка ВДВ у випуску	Структура ВДВ	Структура випуску	Частка ВДВ у випуску
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	3,3	2,2	30,0	4,0	2,7	37,9
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	1,4	1,0	29,8	2,0	1,2	42,7
	Всього		4,7	3,2	x	6,0	3,8	x
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	2,3	4,4	10,4	3,0	5,2	14,5
	Виробництво електричного устаткування	C27	3,2	2,2	28,3	4,0	2,7	37,4
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	6,0	4,0	30,4	7,2	4,7	39,0
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	1,5	1,3	23,5	2,0	1,5	33,0
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	5,1	3,0	33,8	6,2	3,6	43,0
	Всього		18,1	14,9	x	22,4	17,7	x
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	2,9	4,8	4,8	2,8	5,5	12,8
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	2,3	3,2	3,2	2,2	3,8	14,9
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	5,2	6,5	6,5	5,0	7,4	17,0
	Металургійне виробництво	C24	13,6	19,1	19,1	12,7	18,0	17,8
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	4,5	4,0	4,0	4,3	4,8	22,8
	Всього		28,5	37,6	x	27,1	39,5	x
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	27,6	30,9	17,9	24,3	23,4	26,2
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	5,0	2,1	48,4	4,8	2,5	48,7
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	6,9	6,2	22,2	6,6	7,1	23,4
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	9,2	5,1	36,1	8,7	5,9	37,2
	Всього		48,7	44,3	x	44,5	38,9	x

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ.

Як засвідчили результати розрахунків, упродовж 2014-2020 років частка імпорту у витратах української переробної промисловості загалом зменшилась на 13,0 в.п. (або на 35%), що, безумовно, було позитивною тенденцією (табл. 9). Зниження рівня імпортозалежності відбулось у 12-ти виробництвах, а надто – у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (на 41%). Але, попри те, у 2020 році у переважній більшості (у 10-ти з 16-ти) виробництв переробної промисловості України частка імпорту у витратах перевищувала 30%.

Найглибшою проблемою стало суттєве зростання імпортозалежності машинобудівних виробництв (що належать до середньо-високотехнологічних), із яких найбільше (на 45%) – виробництва інших транспортних засобів (C30). Це виробництво є одним із стратегічних сегментів вітчизняного машинобудування, оскільки, з-поміж іншого, виготовляє продукцію для ОПК (зброю і техніку). Відповідно поглиблення його імпортозалежності означає послаблення не лише економічної, але й національної безпеки України, надто в умовах протистояння російській повномасштабній збройній агресії. Це стало додатковим обґрунтуванням необхідності оптимізації структури переробної промисловості за критерієм зниження імпортозалежності усіх виробництв, але, передусім, середньо-високотехнологічних. Виходячи з цього критерію, за допомогою модифікованої моделі (7) змодельовано таку структуру проміжного споживання (у розрізі імпортової і вітчизняної складових у витратах) виробництв, за якої ефективність вітчизняної переробної промисловості відповідатиме рівню Польщі. Результати моделювання формують науковий базис для розробки програм імпортозаміщення в регіонах України.

Однією з найвагоміших передумов забезпечення соціально-економічного розвитку є підвищення інноваційної активності промислових підприємств. Відповідно дослідження закономірностей впливу інноваційності продукції (вираженої показником частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції) на зайнятість і оплату

праці у промисловому секторі економіки мають вагоме наукове і прикладне значення. Результати аналізу довгих трендів статистичних показників функціонування української промисловості свідчать про зниження частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції упродовж 2008-2018 років на 6,0 в.п. (рис. 4). Як наслідок, за значенням цього показника Україна поступалася, до прикладу, Польщі у понад 14 разів.

Таблиця 9

Взаємозв'язки між імпортозалежністю і економічною ефективністю
виробництв переробної промисловості України

Група	Виробництво	Код за КВЕД 2010	Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	R
Високо технологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	Q	23,4	30,3	30,5	30,5	30,2	30,5	30	30,7	-0,59
			V	46,4	48,7	41,9	39,8	36,5	34,2	28,9	36,4	
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	Q	28,7	28,4	29,2	29,4	29,4	29,9	29,8	25,3	-0,82
			V	55,5	51,5	46,0	42,3	40,0	40,9	40,0	41,0	
	Всього			Q	25,3	29,7	30,2	30,2	29,9	30,3	29,9	29,3
			V	49,5	49,7	43	40,6	37,6	36,3	32,3	37,7	
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	Q	10,5	10,9	10,9	11,2	11,3	11,6	10,4	10,9	-0,71
			V	59,4	53,6	55,3	47,3	51,5	48,8	38,8	34,5	
	Виробництво електричного устаткування	C27	Q	28,9	29	29,2	29,4	29,3	29,1	28,3	27,9	0,61
			V	40,9	45,1	47,5	50,1	46,4	43,8	44,8	46,4	
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	Q	31,0	31,2	31,2	31,4	31,2	31,2	30,4	29,9	0,76
			V	44,3	49,3	48,4	55,7	51,1	54,0	50,6	49,5	
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	Q	22,8	23	23	23,9	23,3	24,6	23,5	21,9	-0,30
			V	60,1	66,9	63,4	64,1	56,7	43,9	41,0	58,2	
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	Q	41,3	41,2	41,1	41,6	41,4	34,2	33,8	34,3	0,55
			V	27,5	30,7	35,2	48,0	35,1	35,8	32,4	40,1	
Всього			Q	26,7	25,1	23,4	25,0	26,0	25,0	24,2	23,3	-0,19
			V	47,0	49,3	51,3	51,3	48,7	46,6	41,6	43,1	
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	Q	10,0	11,5	12,0	12,4	12,3	12,2	12,1	11,6	0,05
			V	45,8	50,3	56,2	48,6	57,8	48	43,7	45,6	
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	Q	17,8	14,5	14,7	14,7	14,6	14,7	14,4	13,1	-0,77
			V	70,0	62,6	59,7	62,5	62,9	62,9	58,5	54,6	
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	Q	19,3	16,5	16,6	16,8	16,3	16,4	15,9	16,0	-0,42
			V	22,1	23,0	25,2	23,0	20,6	20,4	14,6	11,1	
	Металургійне виробництво	C24	Q	8,9	14,7	14,7	14,9	14,8	15	14,4	15,2	-0,70
			V	30,7	29,8	29,1	24,1	25	23,2	22,4	17,9	
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	Q	20,9	21,9	22	22,4	22,2	22,3	22,0	19,4	0,48
			V	23,4	27,4	35,1	34,1	32,5	29,5	28,3	28,2	
Всього			Q	12,1	14,9	15,1	15,4	15,3	15,4	15,2	15,2	-0,56
			V	34,4	34,4	35,5	31,5	33	30	27,5	24,4	
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	Q	17,2	18,7	18,3	18,4	18,1	18,1	18,0	19,1	-0,27
			V	18,0	19,0	17,0	18,6	18,0	18,6	15,5	13,5	
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	Q	54,9	54,6	50,8	50,3	50,0	48,6	48,4	47,9	-0,50
			V	35,5	36,7	31,1	32,0	32,5	31,9	30,8	32,1	
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	Q	21,4	22,9	22,3	22,0	21,7	21,7	22,2	21,0	-0,76
			V	30,6	29,5	27,5	26,4	25,9	25,4	23,0	22,9	
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	Q	35,1	36,2	36,5	35,5	36,1	36,3	36,1	35,7	-0,18
			V	25,3	27,3	25,9	27,3	26	25,8	22,4	21,8	
Всього			Q	20,8	22	21,5	21,6	21,6	21,8	22,1	22,2	-0,36
			V	26,3	27,4	24,3	26,3	25,4	26,3	21,7	19,4	
Всього переробна промисловість			Q	18,8	19,9	19,6	20	19,9	20	20,1	20,1	-0,75
			V	37,8	34,6	33,5	32,2	32,1	31,1	27,4	24,7	

Примітка. Q – частка ВДВ у випуску; V – частка імпорту у витратах; R – коефіцієнт кореляції між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і часткою імпорту у витратах виробництва.

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ.

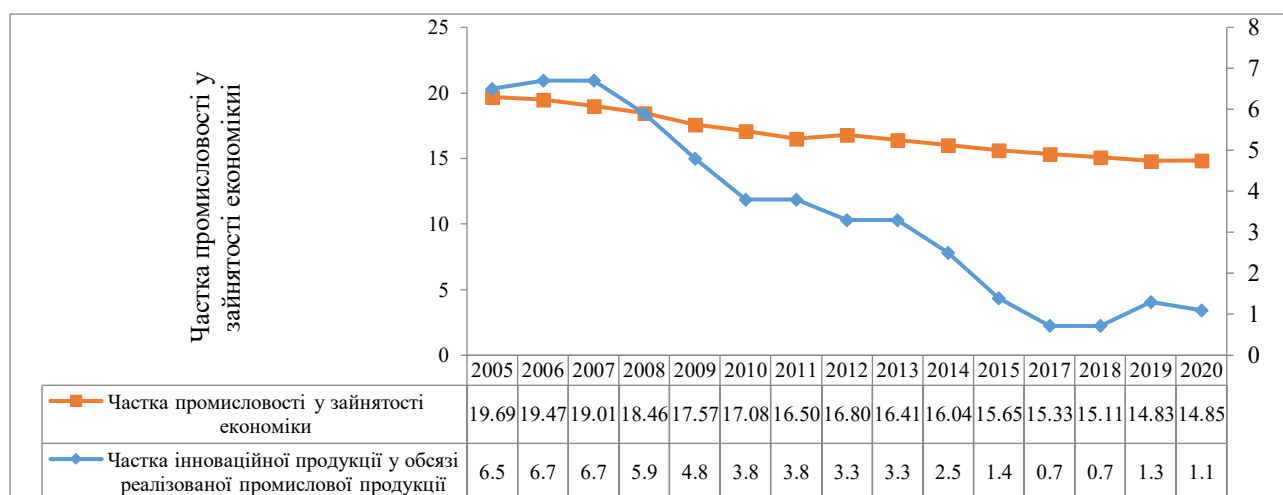

Рис. 4. Частка промисловості у структурі зайнятості і частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції України, %

Джерело: побудовано автором на підставі розрахунків за даними ДССУ

Вплив частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції на значення показника частки промисловості у структурі зайнятості України відображається регресійним рівнянням:

$$Y = 0,75971x + 14,15935, \quad (8)$$

де: Y – частка промисловості у структурі зайнятості в Україні (зайнятість у промисловості);
 x – частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції.

Регресійне рівняння (8), згідно з його статистичною характеристикою, має дуже високу значущість. Результати інтерпретації цього рівняння показали точність у 99%. Таким чином, можна стверджувати, що зі збільшенням частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції на 1 в.п. частка промисловості у структурі зайнятості загалом зростає на 0,76 в.п. Це підтверджує авторську гіпотезу (доведену на прикладі Польщі) про те, що зростання інноваційної активності сприяє збільшенню зайнятості у промисловому секторі економіки.

З огляду на наявність запізненого ефекту від інновацій в Україні, задля доведення авторської гіпотези про те, що зростання інноваційності продукції сприяє збільшенню заробітної плати у промисловості (доведену на прикладі Польщі) проведено кореляційно-регресійний аналіз відповідних показників з урахуванням часових лагів. Це дало змогу встановити, що між індексом частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції та індексом середньомісячної заробітної плати штатних працівників промисловості України існують часові лаги тривалістю один, два і три роки. Зокрема, статистичні характеристики та інтерпретація побудованої дистрибутивно-лагової моделі за методом Альмона із лагом у три роки засвідчили, що зі зростанням індексу частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції на 1 і.п. індекс середньомісячної заробітної плати штатних працівників української промисловості упродовж 3-х років збільшиться на 1,19 і.п.:

$$I_m = 0,577 + 0,031 I_{inn \ t-1} + 0,024 I_{inn \ t-2} + 0,557 I_{inn \ t-3}, \quad (9)$$

де I_m – індекс середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості в Україні;

I_{inn} – індекс частки інноваційної продукції в обороті реалізації промисловості в Україні.

У моделі (9) зміна середньомісячної заробітної плати штатного працівника української промисловості на 95% пояснюється зміною частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції.

На підставі доведених закономірностей і шляхом модифікації моделі (7) розроблено та апробовано детерміновану економіко-математичну модель оптимізації технологічної структури реалізованої промислової продукції та інноваційної продукції у розрізі виробництв переробної промисловості за критерієм підвищення інноваційності. Результати моделювання формують науковий базис для стратегічного планування та прогнозування промислового розвитку на регіональному рівні. Таким чином, доведено *сьомий імператив розвитку промисловості регіонів України – необхідність оптимізації її технологічної структури на користь високо- і середньо-високотехнологічних виробництв задля досягнення бажаних соціально-економічних параметрів (рівня зайнятості та заробітної плати).*

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано нові та поглиблено існуючі підходи, гіпотези, методики щодо вирішення вагової науково-практичної проблеми – визначення імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. Висновки дослідження підтверджуються такими фундаментальними та прикладними результатами, представленими у формі імперативів або засадничих принципів.

1. Результати дослідження методичної практики пошуку напрямків смарт-спеціалізації регіонів ЄС лягли в основу формування авторського методологічного підходу до вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації промисловості на мезо рівні. Цей підхід включає сім етапів і передбачає проведення вертикально-горизонтального та секторального ретроспективного статистичного аналізу, здійснення середньо-і довгострокового форсайтингу, а також експертні оцінки та їх узагальнення. Результатом практичного застосування розробленого підходу має стати модернізація структури економіки регіонів на користь тих промислових виробництв, які мають фактичний або перспективний інноваційний потенціал, є найбільш ефективними та конкурентними, а тренди їх розвитку корелюють із цільовими орієнтирами державної стратегії регіонального розвитку України.

2. На підставі обґрунтування наявності високого прямого кореляційного зв'язку між індексом економічної глобалізації (де факто) і частками виробництв у структурах випуску і зайнятості переробної промисловості України і країн ЄС встановлено негативний вплив економічної глобалізації на перспективи регіонального промислового розвитку. Побудовано однофакторні регресійні рівняння для визначення зміни у технологічних структурах випуску і зайнятості, а також у рівнях імпортозалежності та інноваційності продукції переробної промисловості при підвищенні індексу економічної глобалізації на 5 пунктів. Доведено *ключовий імператив* розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації – підтримка вітчизняних товаровиробників, а відтак, – захист національних інтересів за допомогою політики державного протекціонізму.

3. Здійснено порівняльну оцінку залежності економіки України і країн ЄС від імпорту промислової продукції у розрізі 16-ти переробних виробництв, класифікованих за рівнями технологічності. На основі використання даних матриці «витрати-випуск» визначено частку імпорту у споживанні (проміжному, кінцевому і внутрішньому) продукції переробної промисловості в Україні. Сформовано систему пріоритетів імпортозаміщення на внутрішньому ринку промислових товарів та окреслено базові напрямки розвитку імпортозаміщувальних виробництв. Запропоновано множину інструментів регулятивного впливу держави (фіскальних, організаційних та інструментів торговельної політики), спрямованих на зменшення ступеня імпортозалежності економіки регіонів України. Доведено *другий імператив* розвитку промисловості – необхідність розробки та реалізації в регіонах України широкомасштабної програми імпортозаміщення промислової продукції.

4. За результатами порівняльної оцінки інноваційної активності промислового сектора економіки регіонів України на внутрішньому та зовнішньому ринках встановлено ключові проблеми інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. Визначено рівень технологічності та інноваційності української промислової продукції за видами виробництв у регіональному розрізі. Обґрунтовано пропозиції до законодавства щодо нормативно-правового регулювання та раціоналізації діяльності інноваційних парків як

дієвого способу підвищення рівня інноваційності та зростання промислового виробництва в регіонах України. Доведено *третій імператив* розвитку української промисловості на регіональному рівні – стимулювання інноваційної активності промислових підприємств.

5. На основі розробленого методичного підходу до визначення конкурентоспроможності промислового сектора економіки проведено порівняльний аналіз структурних переваг промисловості регіонів України за показниками частки промисловості у випуску, валовій доданій вартості (ВДВ) та експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності, а також за показником частки ВДВ у випуску промисловості. Здійснено комплексне оцінювання ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України з урахуванням структури їх переробної промисловості та тенденцій її змін.

6. Виходячи з динаміки показників виробничо-трудової, інвестиційної та інноваційної активності, а також рентабельності діяльності суб'єктів господарювання за 10-річний період, розроблено та апробовано (на рівні регіонів України і воєводств Польщі) авторську методику діагностики просторових трансформацій промислового сектора економіки у регіональному розрізі. Здійснено групування регіонів України за рівнем їх промислового розвитку і типом виробничої спеціалізації. Встановлено наявність тенденції до формування в Україні і Польщі нових регіональних промислових центрів, зорієнтованих на випуск продукції з більшою часткою доданої вартості та вищим рівнем інноваційності. Доведено *четвертий імператив* розвитку промислового сектора економіки регіонів України – необхідність збільшення масштабів та просторового поширення нових інноваційно-індустріальних центрів.

7. На підставі критичного аналізу попереднього успішного досвіду України у застосуванні регуляторних інструментів для підтримки вітчизняних товаровиробників, зокрема у сегменті автомобілебудування, емпірично доведено наслідки негативного впливу економічної глобалізації на результати діяльності українських машинобудівних підприємств за відсутності державного протекціонізму. Визначено просторову локалізацію вітчизняного машинобудування у розрізі регіонів України та здійснено розподіл останніх за типами технологічної спеціалізації машинобудівних виробництв. Обґрунтовано пропозиції щодо нетарифного стимулювання розвитку українських машинобудівних компаній на засадах локалізації в умовах посилення глобальних викликів, міжнародної конкуренції та відкритості ринків. Доведено *п'ятий імператив* розвитку промисловості регіонів України – створення передумов для технологічної модернізації вітчизняного машинобудування як найбільш інноваційного сегмента промисловості та центру міжсекторальних зв'язків.

8. На підставі аналізу щільності міжсекторальних зав'язків та рівня витратності вітчизняних деревообробних виробництв виявлено особливості їх функціонування в регіонах України. Здійснено порівняльну оцінку сировинного потенціалу деревообробної промисловості України і країн ЄС за видами заготовленої ліквідної деревини (ділової і паливної) та проведено діагностику структурних змін у сировинному потенціалі деревообробних виробництв на регіональному рівні. Визначено спеціалізацію регіонів України за видами заготівлі ліквідної деревини. Результати проведеного дослідження можуть слугувати інформаційно-аналітичною базою для формування стратегічних векторів розвитку деревообробної промисловості в регіонах України на засадах ресурсозбереження.

9. За результатами оцінки специфіки параметрів функціонування текстильних виробництв, зокрема їх імпортозалежності та експортоорієнтованості, окреслено проблеми та перспективи розвитку легкої промисловості в Україні. Проведено порівняльний аналіз структури виробництв легкої промисловості у регіональному розрізі за видами продукції та сегментами її споживання. Надано пропозиції щодо забезпечення конкурентних умов для учасників внутрішнього ринку продукції легкої промисловості, обґрунтовано необхідність запровадження спрощених регуляторних процедур та інвестиційних стимулів для забезпечення розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості. Розроблено організаційний механізм відновлення сировинної бази текстильних та інших виробництв у регіонах України. Доведено *шостий імператив* розвитку української промисловості на регіональному рівні – необхідність активізації технологічного розвитку переробних виробництв та нарощення їх ресурсного забезпечення.

10. Емпірично доведено авторські гіпотези про те, що вища економічна ефективність переробної промисловості пояснюється її більшою орієнтованістю на високотехнологічні процеси і виробництва з вищим ступенем переробки сировини, а також нижчим рівнем залежності від імпорتنих складових. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу на прикладі окремих країн ЄС і України обґрунтовано залежність між зміною структурних параметрів (величини часток високо- та середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску, а також частки імпорту у проміжному споживанні виробництв) і ефективністю (величиною частки ВДВ у випуску) переробної промисловості. Побудовано економіко-математичні моделі оптимізації структури випуску, ВДВ і проміжного споживання переробної промисловості за критеріями підвищення рівня технологічності та зниження імпортозалежності виробництв.

11. Емпірично доведено авторські гіпотези щодо впливу рівня інноваційності продукції на зайнятість та рівень оплати праці у промисловому секторі економіки. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано залежність між часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції і часткою промисловості у середній зайнятості в економіці, а також залежність індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості від зростання індексу інноваційності продукції. Розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації структури реалізованої промислової продукції та інноваційної продукції у розрізі виробництв переробної промисловості за критеріями підвищення рівня інноваційності продукції. Доведено *сьомий імператив* розвитку промисловості регіонів України – необхідність оптимізації її технологічної структури на користь високо- і середньо-високотехнологічних виробництв задля досягнення бажаних соціально-економічних параметрів (рівня зайнятості та заробітної плати).

Список опублікованих праць за темою дисертації

Монографії

1. Розвиток машинобудування в Україні : проблеми та шляхи їх вирішення : монографія. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2022. 137 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220002.pdf> (повний текст). *Особистий внесок – розділ 3. Проблеми вітчизняного машинобудування та інструментарій активізації його розвитку.*

2. Переробна промисловість регіонів України : проблеми та перспективи розвитку : монографія. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2020. 341 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200002.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.2. Обґрунтування напрямків імпортозаміщення в Україні за сегментами споживання продукції переробних виробництв; п. 2.5. Оцінка рівня витратності хімічної промисловості; розділ 3. Регіональні аспекти легкої промисловості; п. 4.1. Особливості функціонування деревообробної промисловості в Україні; п. 4.2. Сировинне забезпечення деревообробних виробництв.*

3. Конкурентні переваги промислового сектора економіки України : регіональний вимір : монографія [С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль та ін.] / ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2018. 246 с.). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180601.pdf>. *Особистий внесок – розділ 2. Структура промислового сектора економіки України і напрями її наближення до рівня держав-членів ЄС; розділ 3. Конкурентні переваги промисловості регіонів України; розділ 4. Перспективи зовнішньоекономічної діяльності промислового сектора економіки України і областей Західного регіону.*

4. Svitlana Ishchuk, Wieslava Caputa, Lyubomyr Sozanskyu. Mechanical engineering of Ukraine and Poland in the conditions of global economic changes : monograph. Bogucki

Scientific Publishing House 2022. Poznań. 206 p. ISBN978-83-7986-417-1. *Особистий внесок – 3.2. Key trends in the development of mechanical engineering in Ukraine; 3.3. Diagnosis of the degree of localization of machine-building industries; 3.4. Normative and legal instruments of stimulation of Ukrainian mechanical engineering on the basis of localization; Chapter 4. Mechanical engineering in Poland in conditions of economic globalization.*

5. Svitlana Ishchuk, Wieslava Caputa, Lyubomyr Sozansky. The industrial sector in Ukraine and EU countries : competitive advantages and structure optimization models : monograf / Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2020. Poznań. 265 p. ISBN 978-83-7205-378-7. URL: http://www.wydawnictwo.wsb.pl/sites/wydawnictwo.wsb.pl/files/do_pobrania/Industrial_sector.pdf.

Особистий внесок – Chapter 1. Competitive advantages of the industrial sector of the economy of Ukraine and the EU countries; 2.1.2. Cross-sectoral links of the chemical productions; 2.3 Textile industry; Chapter 3. Industry of Ukraine and EU member states: Comparative evaluation.

6. Смарт-спеціалізація регіонів України : методологія та прагматика реалізації : монографія / наук. ред. Сторонянська І. З. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”. Львів, 2022. 426 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220006.pdf>. *Особистий внесок – п. 2.1. Методичне забезпечення оцінки потенційних сфер смарт-спеціалізації регіонів: європейський досвід, напрями його удосконалення та адаптації до вітчизняних умов; п. 2.3. Аналіз спеціалізації економіки регіонів України.*

7. Територіальні громади в умовах децентралізації : ризики та механізми розвитку : монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів : ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”, 2020. 531 с.). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>. *Особистий внесок – розділ 3. Економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації.*

8. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації : монографія / НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”. Львів, 2019. 501 с.). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190009.pdf>. *Особистий внесок – п. 2.2. Ключові тренди та динаміка розвитку промислового сектору економіки регіонів України; п. 2.3 Структурні зміни у товарному експорті України: регіональний вимір.*

Статті у наукових періодичних виданнях, які індексуються провідними наукометричними базами даних (Web of Science, Scopus)

9. Ishchuk S., Sozansky L., Kniaziev S. Problematic issues of localization-based development of mechanical engineering in Ukraine. *Science and innovation*. 2023. Vol. 19, № 1. Pp. 20-35. [Scopus (Q3), Web of Science]. URL: <https://scinnceng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/343>. *Особистий внесок – розроблено методичний підхід до визначення ступеня локалізації виробництва.*

10. Ishchuk S., Sozansky L., Liahovska O., Koval L., Ryvak N. Regional functioning specifics of the Ukrainian economy industrial sector in conditions of development instability. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6(47). Pp. 253-265. [Scopus, Web of Science]. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/3932/3719>. *Особистий внесок – розроблено методу оцінки функціонування промисловості та структурних трансформацій у регіонах.*

11. Svitlana Ishchuk, Lyubomyr Sozansky. National Mechanical Engineering in Conditions of Economic Globalization. *Management and Production Engineering Review*. December 2022. Vol. 13, № 4. Pp. 107-125. [Scopus (Q2), Web of Science]. URL: https://journals.pan.pl/Content/125645/PDF/10_815_int.pdf?handler=pdf. *Особистий внесок – розроблено методичний підхід до оцінки залежності машинобудівних виробництв від імпорту продукції проміжного споживання, аналітичні висновки.*

12. Ishchuk S., Sozansky L. Peculiarities of functioning and diagnostics of cross-sectoral economic links of the textile industry of Ukraine. *Fibres and textiles*. 2022. Vol. 29, № 1. Pp. 17-27. [Scopus (Q3)]. URL: <https://dspace.tul.cz/items/5eccb9f5-fdeb-4d36-b046->

[3a139b4b8cb2](#). *Особистий внесок – проведено оцінку міжсекторальних зв'язків легкої промисловості.*

13. Ishchuk S., Sozanskyu L., Pukała R. Optimisation of structural parameters of the industry by the criterion of product innovation. *Engineering Management in Production and Services*, 2021. № 13(3). Pp. 7-24. [Scopus (Q2)]. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/emj-2021-0018>. *Особистий внесок – обґрунтовано гіпотези, розроблено економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості.*

14. Ishchuk S., Sozanskyu L., Pukała R. Optimization of relationship between structural parameters of processing industry as a factor influencing its effectiveness. *Engineering Management in Production and Services*, 2020. № 12(2). Pp.7-20. [Scopus (Q2)]. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/emj-2020-0008>. *Особистий внесок – обґрунтовано гіпотези, розроблено економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості.*

Статті у наукових фахових виданнях України

15. Іщук С. О., Созанський Л. Й., Ляховська О. В. Трансформації у промисловому секторі економіки України : регіональний вимір. *Регіональна економіка*, 2023. № 1(107). С. 88-101. URL: https://re.gov.ua/re202301/re202301_088_IshchukSO,SozanskyLY,LyakhovskaOV.pdf.

Особистий внесок – методичний підхід до оцінки трансформацій у промисловості регіонів України.

16. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Розвиток машинобудування в Україні : тенденції і загрози. *Економічний вісник Державного навчального закладу “Український державний хіміко-технологічний університет”*. 2023. № 1. С. 31-40. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220002.pdf>. *Особистий внесок – аналіз тенденцій розвитку українського машинобудування.*

17. Іщук С. О., Созанський Л. Й., Жулканич В. О. Структурна трансформація промисловості України під впливом російської військової агресії. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. Вип. 2 (160). С. 35-42. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20232\(160\)/sep20232\(160\)_035_IshchukSO,SozanskyLY,ZhulkanychVO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20232(160)/sep20232(160)_035_IshchukSO,SozanskyLY,ZhulkanychVO.pdf). *Особистий внесок – оцінка структурних трансформацій у промисловості України.*

18. Созанський Л. Й. Розвиток машинобудування в умовах глобалізації (досвід країн ЄС). *Статистика України*. 2023. № 2. С. 84–93. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/7721>.

19. Созанський Л. Й., Жулканич В. О. Порівняльна оцінка імпортозалежності польського машинобудування. *Інвестиції : практика та досвід*. 2023. № 15. С. 49-53. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1897>. *Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності машинобудування в Польщі.*

20. Созанський Л. Й. Статистична оцінка локалізації машинобудівних виробництв : нові підходи. *Статистика України*. 2022. № 3-4. С. 90-97. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/view/44/3-4-2022>.

21. Созанський Л. Й. Удосконалення нормативно-правових інструментів для стимулювання розвитку українського машинобудування. *Економіка та право*. 2022. № 4. С. 82-91. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3659818>.

22. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методичний підхід до комплексного оцінювання функціонування промислового сектору економіки на мезорівні. *Регіональна економіка*. 2022. № 1(103). С. 62-71. URL: https://re.gov.ua/doi/re2022.01.062_u.php. *Особистий внесок – концептуальна схема оцінки функціонування промислового сектору економіки.*

23. Созанський Л. Й. Енергетична та цінова кризи, спровоковані повномасштабною російською військовою агресією : соціально-економічні наслідки для України і країн ЄС. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. Вип. 5 (157). С. 16-22. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20225\(157\)/sep20225\(157\)_009_SozanskyL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20225(157)/sep20225(157)_009_SozanskyL.pdf).

24. Іщук С., Созанський Л. Порівняльна статистична оцінка інноваційної діяльності промислового сектору економіки України (регіональний розріз). *Статистика України*. 2022.

№ 1. С. 47-58. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/view/42/1-2022>. *Особистий внесок – оцінка інноваційної діяльності промисловості України*.

25. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка імпортозалежності українського машинобудування у контексті сучасних викликів. *Економічний вісник Державного вищого навчального закладу “Український державний хіміко-технологічний університет”*. 2022. № 1. С. 132-141. URL: <http://ek-visnik.dp.ua/uk/arkhiv2022-1/> *Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності українського машинобудування*.

26. Созанський Л. Й. Проблеми інноваційного розвитку промисловості України : економіко-правові аспекти Секція “Економіка” : Економіко-правові проблеми сталого розвитку. *Економіка і право*. 2022. № 1(64). С. 109-119. URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1075>

27. Созанський Л. Й. Проблеми розвитку автомобілебудування в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. / ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України”. 2022. Вип. 3(155). С. 47-52. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20223\(155\)/sep20223\(155\)_047_SozanskyyL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20223(155)/sep20223(155)_047_SozanskyyL.pdf)

28. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Моделювання впливу структурних параметрів переробної промисловості на її ефективність (на прикладі країн ЄС). *Економіка промисловості*. 2021. № 1(93). С. 60-78. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/179496>. *Особистий внесок – обґрунтовано гіпотези, детерміновані моделі оптимізації структури промисловості*.

29. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Критерії вибору напрямків смарт-спеціалізації регіону (на прикладі Харківської області). *Регіональна економіка*. 2021. № 3. С. 46-56. URL: http://re.gov.ua/re202103/re202103_046_IshchukSO,SozanskyyLY.pdf. *Особистий внесок – оцінка потенційних ніш смарт-спеціалізації області*.

30. Созанський Л. Й. Європейський досвід оцінки напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі польських воєводств). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2021. Випуск 1(147). С. 53-58. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20211\(147\)/sep20211\(147\)_053_SozanskyyL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20211(147)/sep20211(147)_053_SozanskyyL.pdf).

31. Созанський Л. Й. Статистична оцінка конкурентності виробництв промисловості Харківської області. *Статистика України*. 2021. № 3(94). С. 27-38. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/343>.

32. Созанський Л. Й. Економічна оцінка ефективності функціонування промисловості Польщі та її регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2021. Випуск 3(149). С. 47-52. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/uk/article/UJRN-0001335615>.

33. Созанський Л. Й., Коваль Л. П. Тенденції та особливості функціонування машинобудування України. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 22. С. 55-62. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2021/11.pdf. *Особистий внесок – аналітичне обґрунтування тенденцій розвитку вітчизняного машинобудування*.

34. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Оцінка потенціалу розвитку окремих виробництв переробної промисловості в Україні. *Статистика України*. 2020. № 4(91). С. 21-31. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/312>. *Особистий внесок – аналіз результатів діяльності виробництв переробної промисловості України*.

35. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методологічні засади вибору потенційних сфер смарт спеціалізації регіонів України. *Економіка та право*. 2020. №2 (57). С. 32-44. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/983/944/> *Особистий внесок – методичний підхід до вибору потенційних сфер смарт спеціалізації регіонів України*.

36. Созанський Л. Й. Оцінка економіки регіону в контексті його smart-спеціалізації (на прикладі Закарпатської області). *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 41. С. 208-214. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/36.pdf.

37. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Проблеми та особливості розвитку легкої промисловості в Україні : статистичний порівняльний аналіз із країнами Євросоюзу. *Статистика України*. 2020. №1 (88). С. 42-50. URL: <https://su->

journal.com.ua/index.php/journal/article/view/282. *Особистий внесок – аналіз функціонування легкої промисловості України.*

38. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Імпортозалежність економіки України : проблеми і шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія “Економіка” : зб. наук. пр. Мукачево : Вид-во МДУ, 2020. Випуск 1(3). С. 23-32. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1195697.pdf>. *Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності економіки України.**

39. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Регіональні аспекти розвитку виробництв легкої промисловості в Україні. *Регіональна економіка. 2019. № 4. С. 64-73. URL: http://jnas.nbuiv.gov.ua/j-pdf/regek_2019_4_7.pdf. *Особистий внесок – аналіз діяльності виробництв легкої промисловості регіонів України.**

40. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків легкої промисловості України та окремих країн ЄС. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. 2020. Випуск 1 (141). С. 52-56. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20201\(141\)_u.php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20201(141)_u.php).*

41. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості України та окремих країн ЄС. *Статистика України. 2019. № 3(86). С. 47-55. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/254>.*

42. Созанський Л. Й., Коваль Л. П. Тенденції зовнішньої торгівлі продукцією деревообробної промисловості в Україні і країнах ЄС. *Ефективна економіка. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7552>. *Особистий внесок – розраховано показники зовнішньої торгівлі продукцією деревообробної промисловості у країнах ЄС і визначено тенденції їх зміни.**

43. Созанський Л. Й. Соціально-економічний розвиток Закарпатської області : міжрегіональні і транскордонні порівняння. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Випуск 3 (137). С. 30-36. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20193\(137\)_u.php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20193(137)_u.php).*

44. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка сировинного потенціалу деревообробної промисловості України і країн ЄС. *Соціально-економічні проблеми і держава. 2019. Вип. 1 (20). С. 166-173. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19slyiky.pdf>.*

45. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Виклики та перспективи розвитку хімічної промисловості України. *Економіка промисловості. 2019. № 1(85). С. 65-81. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/158181>. *Особистий внесок – розраховано міжсекторальні зв'язки хімічної промисловості.**

46. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Ресурсне забезпечення деревообробних виробництв України : міждержавні і міжрегіональні порівняння. *Регіональна економіка. 2019. № 3(93). С. 145-154. URL: [https://re.gov.ua/re00/re20193\(93\)_u.php](https://re.gov.ua/re00/re20193(93)_u.php). *Особистий внесок – визначено ступінь ресурсного забезпечення деревообробних виробництв України і країн ЄС.**

47. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Економічні результати фінансової децентралізації в Україні : регіональний рівень. *Фінанси України. 2019. № 4. С. 111-125. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4610. *Особистий внесок – розраховано показники, що відображають рівень ефективності фінансової децентралізації.**

48. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Оцінка економічної спеціалізації регіонів України у контексті світових трендів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Випуск 4 (138). С. 8-14. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20194\(138\)/sep20194\(138\)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20194(138)/sep20194(138)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf). *Особистий внесок – верифіковано світові тренди економічного розвитку.**

49. Созанський Л. Й. Зовнішньоекономічні аспекти функціонування виробництв переробної промисловості у Закарпатській області. *Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 38. С. 278-285. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/45.pdf.*

50. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні зміни у промисловому секторі економіки регіонів України : динаміка та ефективність. *Регіональна економіка. 2017. № 3 (85).*

С. 37-47. URL: http://re.gov.ua/doi/re2017.03.037_u.php. *Особистий внесок – розраховано структурні показники промисловості регіонів України.*

51. Созанський Л. Й. Моделі оптимізації структури промислового виробництва в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 1. С. 79-97. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_18_1_79_uk.pdf.

52. Созанський Л. Й. Оцінка залежності економіки України від імпорту продукції переробної промисловості в сегментах проміжного споживання і валового нагромадження основного капіталу. *Статистика України*. 2018. № 3(82). С. 15-25. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/196>.

53. Созанський Л. Й. Indicators of activity and efficiency of the industry of Lviv region and Podkarpackie voivodship. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. Вип. 1(18). С. 129-136. URL: <https://sepd.tntu.edu.ua/index.php/uk/archive/21--1-18-2018/557-indicators-of-activity-and-efficiency-of-the-industry-of-lviv-region-and-podkarpackie-voivodship>.

54. Созанський Л. Й. Evaluation of the results of industry functioning in Ukraine and Poland. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Випуск 1 (129). С. 28-32. URL: https://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.01.028_u.

55. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні показники переробної промисловості України і держав-членів ЄС : порівняльна оцінка конкурентних переваг. *Економіка промисловості*. 2018. № 1(81). С. 42-60. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/132000>. *Особистий внесок – розраховано структурні показники переробної промисловості України і країн ЄС.*

56. Созанський Л. Й. Grouping of Regions of Ukraine is After Level of Economic Activity of Industry. *Journal of European Economy*. March 2017. Vol. 16, Number 1. С. 121-133. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/911>.

57. Созанський Л. Й. Виробничо-господарська ефективність промисловості регіонів України : проблеми та способи їх вирішення. *Економіка та право*. 2017. № 2(47). С. 101-108. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/56/61/>.

58. Созанський Л. Й. Методичні підходи до оцінки чинників екзогенного зростання регіонів України : критичний аналіз та пропозиції *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 10. С. 8-11. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/177>.

59. Созанський Л. Й. Промисловий сектор економіки Кіровоградської області : конкурентні переваги та перспективи розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. № 4 (126). С. 43-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_4_10.

60. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Порівняльний статистичний аналіз структурних переваг промисловості України та держав-членів Європейського Союзу. *Статистика України*. 2017. № 4(79). С. 22-30. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/142>. *Особистий внесок – розраховано показники структурних переваг промисловості України і країн ЄС.*

61. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Промисловість України і Польщі : порівняльна оцінка конкурентних переваг. *Регіональна економіка*. 2017. № 1. С. 72-81. URL: https://re.gov.ua/doi/re2017.01.072_u.php/. *Особистий внесок – розраховано показники конкурентних переваг промисловості України і Польщі.*

62. Созанський Л. Й. Інтегральна оцінка ресурсної ефективності промисловості регіонів України. *Економіка промисловості*. 2017. № 1 (77). С. 51-64. URL: http://econindustry.org/arhiv/html/2017/77_04.pdf.

63. Созанський Л. Й. Статистична оцінка динаміки основного капіталу промисловості України : міжрегіональні порівняння. *Статистика України*. 2017. № 1. С. 47-55. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/77>.

64. Созанський Л. Й. Методичний підхід до інтегральної оцінки зовнішньоекономічної складової конкурентоспроможності промислового сектора економіки. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія “Економіка” : зб. наук. пр. Мукачево : Вид-во МДУ, 2016. Випуск 2(6). С. 48-53. URL: <https://economics-msu.com.ua/uk/journals/tom-3-2-2016/metodichny-pidkhd-do-integralnoyi-otsinki->

[zovnishnoyekonomicchnoyi-skladovoyi-konkurentospromozhnosti-promislovogo-sektora-ekonomiki.](#)

65. Созанський Л. Й. Прогноз динаміки товарного експорту і імпорту в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. № 3 (119). С. 114-119. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20163\(119\).php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20163(119).php).

66. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурно-динамічна оцінка експортно-імпортних операцій в Україні і областях Західного регіону. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 43-54. URL: https://re.gov.ua/doi/re2016.03.043_u.php. *Особистий внесок – розраховано структуру експорту та імпорту в Україні і областях Західного регіону.*

Статті у наукових виданнях інших держав

67. Ishchuk S., Sozanskyu L. Ukrainian export in the conditions of war: Trends and the rate of changes. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. 2022. Vol. 98, №. 3. Pp. 11-22. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/645>. *Особистий внесок – оцінка тенденцій українського експорту.*

68. Ishchuk S., Sozanskyu L. Problems of ensuring innovative development of Ukrainian industry. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. 2022. Vol. 96, № 1. Pp. 23-36. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/673>. *Особистий внесок – аналітична оцінка інноваційної активності української промисловості.*

69. Sozanskyu L. Problems of the development of the Ukrainian automobile manufacturing. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Economics and management under conditions of uncertainty – the Polish and Ukrainian experience. Edited by Wiesława Caputa and Lyubomyr Sozanskyu. 2021. Vol. 95, № 4. Pp. 115-124. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/687>.

70. Sozanskyu L., Koval L. Key trends in the development of mechanical engineering in Ukraine. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Enterprises and the Market in the Face of New Challenges – a Diagnosis and Directions of Transformation. 2021. Vol. 94, № 3. Pp. 49-60. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/690>. [Index Copernicus]. *Особистий внесок – методика аналізу, аналітичні висновки.*

71. Ishchuk S., Sozanskyu L. Problems of mechanical engineering development in Ukraine. *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej*. Zarządzanie Research Reviews of Czestochowa University of Technology – Management. 2021. № 44. Pp. 22-35. [Index Copernicus]. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/22180846.pdf>. *Особистий внесок – діагностика функціонування машинобудування України.*

72. Ishchuk S., Sozanskyu L. A comparative assessment of intersectoral relations of the woodworking industry: Ukraine, Poland, Germany. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Economy and Society in the Face of New Challenges. 2020. Vol. 90, № 3. Pp. 43-53. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/724>. *Особистий внесок – аналіз міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості України.*

73. Ishchuk S., Sozanskyu L. Comparative Assessment of Cross-sectoral Ties within the Chemical Industry: Ukraine, Poland, Germany. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Selected Aspects of Managing and Financing the Activity of Public and Private Sector Units. 2019. Vol. 85, № 2. Pp. 13-27. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/536>. *Особистий внесок – аналіз міжсекторальних зв'язків хімічної промисловості України.*

74. Sozanskyu L., Ryvak N. A Comparative Assessment of Timber Resources for the Woodworking Industry of Ukraine and EU Countries. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Management and Finances of Public and Private Sector Entities under New Management Conditions. Ukraine – Poland – the European Union. 2020, Vol. 88, № 1. Pp. 35-42. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/515>. *Особистий внесок – аналітичні висновки щодо функціонування деревообробної промисловості України.*

75. Sozanskyy L., Koval L. Comparison analysis of woodworking industry trade trends in Ukraine and EU Countries. *Zarządzanie przedsiębiorstwem w dobie globalnych problemów* : Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2020. Pp. 185-203. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/zarządzanie-przedsiębiorstwem-w-dobie-globalnych-problemow/>. *Особистий внесок – порівняльна оцінка тенденцій функціонування деревообробної промисловості України.*

76. Sozanskyy L. Features Of Operation Of The Chemical Industry In Ukraine: Comparison With The Eu Countries. *Trendy w zarządzaniu przedsiębiorstwem w ujęciu międzynarodowym*. Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2019. Pp. 215-227. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/wp-content/uploads/2020/06/Trendy-w-zarz%C4%85dzaniu-przedsi%C4%99biorstwem.pdf>.

77. Sozanskyy L. Structurale assessment of the Industry of Ukraine and Poland. *Transborder economics International Journal on Transborder Economics, Politics and Statistics*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. Vol. 3, № 1. Poland, 2018. Pp. 83-93. URL: <https://journals.ur.edu.pl/te/article/view/8534/6882>.

78. Sozanskyy L. Optimization model of the structure of the ukrainian industrial sector (by polish industry parameters). *Współczesne problem zarządzania / Wybrane aspekty zarządzania organizacjami*. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. № 13. Polska, 2018. Pp. 161-173. URL: <https://czasopisma.pwste.edu.pl/index.php/wpz/article/view/100/>

79. Sozanskyy L. Transformation of Poland Industry Structure: Experience for Ukraine. *Wyzwania współczesnego zarządzania przedsiębiorstwem / pod redakcją Renaty Lisowskiej i Anastazji Jędrzejewskiej*. Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2018. Pp. 117-138. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/wyzwania-wspolczesnego-zarzadzania-przedsiębiorstwem/>

80. Sozanskyy L. Comparative assessment of industry competitive advantages of Podkarpackie Voivodship (Poland) and Lviv region (Ukraine). *Socio-economic potential on the Polish-Ukrainian border* [ed. K. Rejman, V. Kravciv]. Jaroslav : PWSTE, 2017. Pp. 245-252.

Наукові видання і наукові доповіді

81. Економіка регіонів України в умовах війни : ризики та напрямки забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів, 2022. 70 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>. *Особистий внесок – п. 3. Загрози втрати експортного потенціалу та поглиблення імпортозалежності економіки України.*

82. Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України : регіональний вимір : наукова доповідь. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2022. 93 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220036.pdf>. *Особистий внесок – розділ 4. Проблемні питання інноваційного розвитку промисловості України; розділ 5. Порівняльна оцінка машинобудівних виробництв у контексті сучасних викликів; розділ 6. Нормативно-правові інструменти стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування у повоєнний період.*

83. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації : бар’єри та механізми імплементації : наукова доповідь / наук. ред. Сторонянська І. З., 2021. Львів : ІРД НАНУ. 155 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20210034.pdf>. *Особистий внесок – розділ 2. Методика вибору пріоритетів смарт-спеціалізації регіонів України.*

84. Територіальний розвиток і регіональна політика : Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації : наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І. З. Львів, ІРД НАНУ. 2020. 141 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200035.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.1. Методологічні засади оцінки потенційних сфер смарт-*

спеціалізації регіонів: європейський досвід, напрямки удосконалення та адаптації до вітчизняних умов.

85. Потенціал розвитку деревообробних виробництв у регіонах України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль, О. В. Ляховська. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2019. 109 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190037.pdf>. *Особистий внесок – розділ 1. Особливості функціонування деревообробної промисловості України; розділ 2. Сировинний потенціал деревообробної промисловості України та її регіонів.*

86. Територіальний розвиток і регіональна політика : Регіональні економічні тренди та детермінанти регіональної політики : наукова доповідь. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2019. 92 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190033.pdf>. *Особистий внесок – розділ 1. Сучасні тенденції розвитку економіки регіонів України; розділ 2. Структурні зміни у товарному експорті України: регіональний вимір.*

87. Територіальний розвиток і регіональна політика : Виклики та пріоритети сталого ендегенного зростання регіонів України в умовах сучасних реформ : наукова доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 159 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180701.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.3. Тенденції та проблеми розвитку промисловості регіонів України.*

88. Цілі сталого розвитку для України : регіональний вимір : аналітична доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 90 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180702.pdf>. *Особистий внесок – Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура.*

89. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій : методичні підходи та результати оцінювання : наукова доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 144 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180705.pdf>. *Особистий внесок – п. 2. Економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації.*

90. Виклики і перспективи розвитку хімічних виробництв у регіонах України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль, О. В. Ляховська. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2018. 91 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180603.pdf>. *Особистий внесок – розділ 5. Оцінка міжсекторальних зв'язків хімічної промисловості.*

91. Структура промислового сектора економіки України : порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації : науково-аналітична доповідь / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2017. 84 с. URL: <https://ird.gov.ua/ird01/p1047-2018.php>. *Особистий внесок – розділ 1. Порівняльний аналіз структурних переваг промисловості України і держав-членів ЄС; розділ 3. Діагностика структурних змін у промисловому секторі економіки регіонів України; розділ 4. Оптимізація структури промислового сектора економіки України і механізми її реалізації.*

92. Конкурентоспроможність промисловості регіонів України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Р. В. Міхель, М. І. Бирка. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2016. 73 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20160601a.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.1. Виробничо-господарська ефективність; п. 1.2. Ресурсна ефективність; п. 1.3. Економічна ефективність.*

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

93. Созанський Л. Й. Соціально-економічні проблеми в Україні та країнах ЄС, спровоковані російською збройною агресією. *Економічна кібернетика : інструменти, моделі і методи інтелектуальної підтримки прийняття рішень* : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, м. Дніпро, 1-2 березня 2023 р. Дніпро :

УДУНТ, 2023. [214-218] 230 с. URL: https://dkrkm.org.ua/cache/2022-2023/konf/060323/zbirnik_2023_1-2_%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F.pdf.

94. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Європейський досвід вибору напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі Західнопоморського воєводства Польщі). *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (13-14 квітня 2023 р.). Дніпро : ІПБТ УДУНТ, 2023. [20-23] 157 с. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p4853>. *Особистий внесок – аналіз польського досвіду вибору напрямків смарт-спеціалізації*.

95. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методичні підходи до вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації у регіонах України. *Стратегії та інновації : актуальні управлінські практики* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2021 року). Кривий Ріг : Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2021. [131-134] 359 с. *Особистий внесок – методика вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації у регіонах України*.

96. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Особливості спеціалізації економіки регіонів України. *Модернізація економіки : сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2021 р., м. Херсон). Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2021. [30-33] 448 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45158/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9_%D0%A5%D0%9D%D0%A2%D0%A3_2021.pdf. *Особистий внесок – розрахунок показників функціонування економіки регіонів України*.

97. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні зміни у товарному експорті України : ризики та перспективи для національної економіки. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю* : Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2020 року / Упоряд. О. А. Іващенко. Київ : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2020. [179-183] 493 с. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/4850>. *Особистий внесок – аналіз структурних трансформацій українського товарного експорту*.

98. Созанський Л. Й. Розвиток легкої промисловості в Україні : регіональний вимір. *Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 16-17 квітня 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2020. [481-484] 557 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/tezy_conference_2020_04.pdf.

99. Созанський Л. Й. Тенденції експорту деревини з України : порівняння з країнами ЄС. *Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Частина 2. Дубляни, 2020. [229-231] 253 с. URL: <https://lnup.edu.ua/attachments/article/2414/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%202.pdf>.

100. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Динаміка і структура роздрібного товарообороту в Україні : регіональний вимір. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року). Полтава, 2019. [43-46] 349 с. *Особистий внесок – аналіз структурних змін у роздрібному товарообороті регіонів України*.

101. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Тенденції розвитку українського товарного експорту. *Модернізація економіки : сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-пр. конф. Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський

В.С., 2019. [484-487] 686 с. URL: <https://kntu.net.ua/index.php/ukr/Struktura/Kafedri-universitetu/Ekonomiki-pidpriemnictva-ta-ekonomichnoyi-bezpeki2/Mizhнародna-naukovo-praktichna-konferenciya-Modernizaciya-ekonomiki-suchasni-realiyi-prognozni-scenariyi-ta-perspektivi-rozvitku>. *Особистий внесок – розрахунок показників динаміки товарного експорту України*.

102. Созанський Л. Й. Оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів України : методичний аспект. *Збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Актуальні проблеми розвитку аграрного сектору економіки України”*, м. Херсон, 5-6 квітня 2018 р. / ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет”. 2018. [201-203] 251 с.

103. Созанський Л. Й. Динаміка і структура зовнішньої торгівлі товарами в Україні. *Проблеми розвитку малих відкритих економік : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (в онлайн форматі) (18 квітня 2018 року)*. Житомир : ЖДТУ, 2018. [49-54] 348 с. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/problems-rozvytku-malyh-vidkrytyh-ekonomik-18-kvitnya-2018-r/>.

104. Созанський Л. Й. Розвиток промисловості як основа конкурентоспроможності регіонів. *Сучасні управлінські технології в умовах трансформації соціально-економічних відносин (Івано-Франківськ, 19-20 квітня 2018 року) : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 2018. [179-182] 330 с. URL: https://chdtu.edu.ua/files/etbs/_2018_1.pdf*.

105. Созанський Л. Й. Економічна ефективність суб’єктів промислової діяльності в Україні : проблеми та способи їх вирішення. *Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз : Зб. мат.-лів всеукр. наук.- практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018 р. В 2-х томах. Т. 1. / Нац. метал. академія України. 2018. [128-130] 390 с. URL: <http://nmetau.edu.ua/ru/mdiv/i2028/p2453>*.

106. Созанський Л. Й. Імпортозалежність економіки України у сегменті споживання промислової продукції. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки (Дніпро, 11-12 квітня 2019) : Збірник наукових статей за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Частина 1. Дніпро : НМетАУ, 2019. [175-179] 527 с. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p2759>*.

107. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Динаміка толінгових операцій в Україні : ефекти та загрози. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р., м. Харків). Харків : ХНАДУ, 2018. [128-130] 308 с. URL: <http://files.khadi.kharkov.ua/upravlinnya-ta-biznesu/obliku-opodatkovannia-ta-mizhnarodnykh-vidnosyn/item/12281-suchasni-tendentsii-rozvytku-svitovoi-ekonomiky-18052018-r.html>*. *Особистий внесок – розрахунок частки продукції, виготовленої з давальницької сировини, в українському товарному експорті*.

108. Созанський Л. Й. Економічна активність промисловості регіонів України. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні економічні дослідження” (м. Краматорськ, 12 лютого 2017 року). Вінниця : ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2017. [170-175] 246 с.*

109. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Інвестиційно-інноваційна активність промислового сектора економіки України. *Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Економічні перспективи підприємництва в Україні”, (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. Ч. 1. 662 с. (Серія “Податкова та митна справа в Україні”, т. 101). С. 234-236. *Особистий внесок – аналіз показників інноваційної активності промисловості регіонів України**.

110. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Ефективність промислового сектора економіки як чинник сталого ендегенного зростання регіонів. *Економіка та управління : сучасний стан і перспективи розвитку : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 листопада 2017 р., м. Одеса). Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеса,*

2017. [707-711] 1089 с. *Особистий внесок – аналіз показників ефективності промислового сектора економіки регіонів України*.

111. Созанський Л. Й. Тенденції та перспективи розвитку промисловості Кіровоградської області. *Кіровоградщина – 2025 : пріоритети і можливості розвитку* : збірник тез доповідей науково-практичної конференції, 7 червня 2017 року, м. Кропивницький. Кропивницький : “Ексклюзив-Систем”, 2017. [132-134] 224 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/bitstreams/9ec98f36-0aaf-4012-84a5-001bff890d7f/download>.

112. Созанський Л. Й. Прогнозні тенденції розвитку товарного експорту і імпорту в Україні. *Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Львів, 29 листопада 2016 року). Львів, 2016. [17-20] 208 с.

113. Созанський Л. Й. Експортно-імпортні операції в системі економічної безпеки країни. *Економічні перспективи підприємництва в Україні* : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції, 27-28 жовтня 2016 р., Ірпінь. Т.1. Ірпінь : УДФСУ, 2016. [72-74] 550 с.

АНОТАЦІЯ

Созанський Л. Імперативи розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Докторська дисертація, представлена до захисту за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього Національної академії наук України», Львів, 2023.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні засади вибору імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації та розроблено методичний базис їх практичної реалізації.

Систематизовано та актуалізовано науково-концептуальні основи регіонального промислового розвитку. Розроблено авторський методологічний підхід до вибору перспективних напрямків смарт-спеціалізації промисловості регіонів. Виявлено закономірності впливу економічної глобалізації на структурні параметри переробної промисловості. Визначено ступінь імпортозалежності вітчизняних виробництв і створено аналітичну платформу для обґрунтування системи пріоритетів імпортозаміщення у промисловості регіонів України. Розроблено пропозиції до законодавства щодо нормативно-правового регулювання та раціоналізації діяльності інноваційних парків як дієвого способу підвищення рівня інноваційності промислового виробництва в регіонах України.

Розроблено методичний підхід до визначення конкурентоспроможності промислового сектора економіки на мезо рівні, за допомогою якого проведено порівняльний аналіз структурних переваг промисловості регіонів України за показниками частки промисловості у випуску, ВДВ і експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності, а також за показником частки ВДВ у випуску промисловості. Розроблено та апробовано (на рівні регіонів України і воєводств Польщі) авторську методику діагностики структурних трансформацій промислового сектора економіки у регіональному вимірі, виходячи з динаміки показників виробничо-трудової, інвестиційної та інноваційної активності, а також рентабельності діяльності суб'єктів господарювання за 10-річний період.

Визначено просторову локалізацію вітчизняного машинобудування та проведено розподіл регіонів України за типами спеціалізації машинобудівних виробництв. Розроблено та апробовано авторський методологічний підхід до визначення ступеня виробничої локалізації машинобудування, який базується на розрахунку частки вітчизняної складової у кожному з базових елементів структури витрат (проміжного споживання) машинобудівних виробництв та враховує їх міжсекторальні зв'язки. Проведено структурно-динамічну оцінку економічних та екологічних аспектів формування ресурсного потенціалу вітчизняних деревообробних виробництв у регіонах України за видами ліквідної деревини (ділової і паливної). Обґрунтовано пріоритетні завдання державної промислової політики щодо

підтримки розвитку легкої промисловості на основі відновлення сировинного забезпечення текстильних та інших виробництв у регіонах України.

Побудовано економіко-математичні моделі оптимізації структури випуску, ВДВ і проміжного споживання переробної промисловості за критеріями підвищення рівня технологічності та зниження імпортозалежності виробництв. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано залежність між часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції і часткою промисловості у структурі зайнятості в економіці, а також залежність індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості від зростання індексу інноваційності продукції. Розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації технологічної структури реалізованої промислової продукції та інноваційної продукції у розрізі виробництв переробної промисловості, реалізація яких дозволить досягти цільового функціоналу – бажаних значень показників соціально-економічного розвитку (рівня зайнятості і оплати праці).

Ключові слова: промисловість, регіони, економічна глобалізація, переробні виробництва, імпортозалежність, інновації, валова додана вартість, машинобудування, сировинний потенціал, структура, ефективність, оптимізація.

SUMMARY

L. Sozanskyu. Imperatives for the development of industry in the regions of Ukraine in the conditions of economic globalization. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Doctoral thesis submitted for defense on 08.00.05 - development of productive forces and regional economy. State institution "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi of the National Academy of Sciences of Ukraine", Lviv, 2023.

The dissertation substantiates the theoretical and methodological principles of choosing imperatives for the development of industry in the regions of Ukraine in the conditions of economic globalization and develops a methodological basis for their practical implementation.

The scientific and conceptual foundations of regional industrial development have been systematized and updated. The author's methodological approach to the selection of promising areas of smart specialization of the industry of the regions has been developed. The regularities of the impact of economic globalization on the structural parameters of the processing industry have been revealed. The degree of import dependence of domestic production was determined and an analytical platform was created to justify the system of import substitution priorities in the industry of the regions of Ukraine. Proposals for legislation on legal regulation and rationalization of the activity of innovation parks as an effective way to increase the level of innovativeness of industrial production in the regions of Ukraine have been developed.

A methodical approach to determining the competitiveness of the industrial sector of the economy at the meso level was developed, with the help of which a comparative analysis of the structural advantages of the industry of the regions of Ukraine was carried out according to the indicators of the share of industry in output, GVA and export of GVA of all types of economic activity, as well as according to the indicator of the share of GVA in the output of industry. Developed and tested (at the level of regions of Ukraine and voivodships of Poland) the author's methodology for diagnosing structural transformations of the industrial sector of the economy in the regional dimension, based on the dynamics of indicators of production and labor, investment and innovation activity, as well as the profitability of business entities over a 10-year period.

The spatial localization of the domestic machine-building industry was determined and the regions of Ukraine were divided according to the types of specialization of machine-building industries. The author's methodological approach to determining the degree of production localization of machine-building has been developed and tested, which is based on the calculation of the share of the domestic component in each of the basic elements of the cost structure (intermediate consumption) of machine-building industries and takes into account their intersectoral connections. A structural and dynamic assessment of the economic and ecological aspects of the formation of the resource potential of domestic woodworking industries in the regions of Ukraine

by types of liquid wood (business and fuel) was carried out. The priority tasks of the state industrial policy to support the development of light industry based on the restoration of raw materials for textile and other industries in the regions of Ukraine are justified.

Economic-mathematical models of optimization of the output structure, GVA and intermediate consumption of the processing industry were built according to the criteria of increasing the level of manufacturability and reducing the import dependence of production. With the help of correlation-regression analysis methods, the dependence between the share of innovative products in the volume of sold industrial products and the share of industry in the structure of employment in the economy, as well as the dependence of the index of the average monthly wage of a full-time industrial worker on the growth of the index of product innovation, is substantiated. Deterministic economic-mathematical models for optimizing the technological structure of realized industrial products and innovative products have been developed in the context of production of the processing industry, the implementation of which will allow to achieve the target functionality - the desired values of indicators of socio-economic development (level of employment and wages).

Key words: industry, regions, economic globalization, processing production, import dependence, innovations, gross added value, mechanical engineering, raw material potential, structure, efficiency, optimization.